МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ФАКУЛЬТЕТ ФІНАНСІВ ТА ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

КАФЕДРА ФІНАНСОВИХ РИНКІВ ТА ТЕХНОЛОГІЙ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА (ПРОЄКТ)

на тему: КРЕДИТНА ПОЛІТИКА БАНКІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Здобувача вищої освіти II рівня, II курсу, ФМБз-23-1 групи,

спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»,

освітня програма «Управління процесами у сфері банківського бізнесу»

_____ Ліскович Анна Володимирівна
(підпис) (прізвище, ім'я, по батькові)

Науковий керівник _____ Пернарівський Олександр Васильович, к.е.н., доцент
(підпис) (прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Керівник освітньо-професійної програми _____ Береславська Олена Іванівна, д.е.н., професор
(підпис) (прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Допущено до захисту за рішенням кафедри фінансових ринків та технологій протокол від «16» 01 2025 № 11

Завідувач кафедри _____ Береславська Олена Іванівна, д.е.н., професор
(підпис) (прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Ірпінь – 2025

Реєстрація № 10 12.02.2025р _____
(дата) (підпис відповідальної особи)

Результати перевірки до захисту 04.02.2025р _____
(до захисту, на доопрацювання) (дата) (підпис)

Результат захисту 82 (добре) 12.02.2025р _____
(оцінка) (дата) (підпис)

Голова комісії: _____ Ткаченавська О.І.
(підпис) (ініціали, прізвище)

Члени комісії: _____ Пернарівський О.В.
(підпис) (ініціали, прізвище)

_____ Баранов Р.О.
(підпис) (ініціали, прізвище)

_____ Підсосонна Л.Г.
(підпис) (ініціали, прізвище)

БЛАНК ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Об'єкти контролю	Діапазон оцінки балах	Фактична кількість балів	Примітки	Дата, П.І.П.: голови комісії членів комісії, секретаря, (підписи)
ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ КОМІСІЄЮ ПО ЗАХИСТУ 12.02.2015р.				
1. Доповідь	**від 0 до 10**	7		Береславська О.І.
2. Роздатковий матеріал	**від 0 до 5**	5		Пернарівський О.В.
3. Знання теоретичного та практичного матеріалу, вміння відповідати на запитання	**від 0 до 25**	22		Баранов Р.О. Підсоонна Я.Г.
4. Апробація (участь у конференціях)	**від 0 до 10**	7		Примостка І.О.
РАЗОМ БАЛІВ	**від 0 до 50**	41		
ЗАГАЛЬНА КІЛЬКІСТЬ БАЛІВ	**від 0 до 100**	82		

ПЕРЕВЕДЕННЯ ОЦІНКИ ЗА 100-БАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ ДО НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКАЛИ ТА ШКАЛИ ЄКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	Дата	П.І.П.: голови, членів комісії, секретаря, (підписи)
82	B	4(добре)	12.02.2015р.	Береславська О.І. Пернарівський О.В. Баранов Р.О. Підсоонна Я.Г. Примостка І.О.

Правила переведення оцінок до національної шкали та шкали ЄКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЄКТС	Оцінка за національною шкалою
90-100	**A**	**5 (відмінно)**
80-89	**B**	**4 (добре)**
70-79	**C**	
60-69	**Б**	**3 (задовільно)**
50-59	**E**	
35-49	**ЄХ**	**2 (незадовільно)**

Факультет фінансів та цифрових технологій

Кафедра фінансових ринків та технологій

Спеціальність 072 Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок

Освітня програма Управління процесами у сфері банківського бізнесу

Затверджую

Завідувач кафедри фінансових ринків

та технологій

_____ Олена БЕРЕСЛАВСЬКА

«12» грудня 2023 року

Завдання на кваліфікаційну роботу (проєкт)

здобувачу вищої освіти

Ліскович Анна Володимирівна

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема кваліфікаційної роботи (проєкту): «Кредитна політика банків України в умовах воєнного стану», затверджена наказом ректора від «26» грудня 2024 року №1732

2. Строк здачі закінченої роботи – 01.11.2024.

3. Мета роботи полягає в поглибленні теоретичних та практичних засад кредитної політики банків України, в умовах воєнного стану.

Об'єкт дослідження: економічні відносини, що виникають в умовах банківського кредитування.

Предмет дослідження: процес банківського кредитування в сучасних умовах розвитку економіки України.

Орієнтовна база дослідження – праці вітчизняних і зарубіжних авторів в області банківської системи України, законодавчі та інші нормативні документи, публікації в періодичній пресі, монографії провідних економістів країни.

4. Вихідні дані для роботи – нормативно-правові акти та законодавство, офіційні дані Національного банку України, звіти комерційних банків України, експертні дослідження та аналітика.

5. Перелік графічного матеріалу – 8 таблиць, 9 рисунків, 2 додатки

6. Зміст випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи (перелік питань за кожним розділом):

Розділ 1. Теоретичні засади дослідження кредитної політики банків в сучасних умовах

– Сутність, функції та необхідність банківського кредитування в умовах воєнного стану.

– Нормативно-правові засади реалізації кредитної політики банків в Україні.

Розділ 2. Оцінка кредитної політики банків україни, в умовах воєнного стану

– Аналіз обсягів банківського кредитування України, в умовах воєнного стану.

– Вплив кредитної політики банків України на основні показники економіки.

Розділ 3. Пропозиції активізації кредитної політики банків для забезпеченні розвитку економіки України

7. Календарний план виконання роботи

№ п/п	Назва етапів випускної кваліфікаційної (дипломної роботи)	Строк виконання	
		За планом	Фактично
1	Вибір теми та її затвердження	15.12.2023	15.12-2023 р.
2	Вивчення літературних джерел та складання плану роботу	29.02.2024	29.02.2024 р.
3	Підготовка вступу та І розділу роботи	30.04.2024	30.04.2024 р.
4	Підготовка ІІ розділу роботи	30.06.2024	30.06.2024 р.

5	Підготовка ІІІ розділу та висновків дипломної роботи	30.10.2024	30.10.2024р.
6	Доопрацювання роботи з урахуванням зауважень керівника	15.11.2024	15.11.2024р.
7	Подача дипломної роботи на кафедру у електронному вигляді для перевірки на антиплагіат	18.11.2024- 12.12.2024	12.12.2024р.
8	**Попередній захист дипломної роботи**	**16.12.2024 30.12.2024**	30.12.2024р.
9	**ЗАХИСТ**	**03-10.02.2025**	12.02.2025р.

8. Дата видачі завдання «15» лютого 2024 року

9.Науковий керівник кваліфікаційної роботи (проєкту) _____ Рисін В.В.
(підпис) (прізвище, ініціали)

10. Гарант освітньо-професійної програми _____ Береславська О.І.
(підпис) (прізвище, ініціали)

11. Завдання до виконання отримав здобувач вищої освіти _____ Ліскович А.В.
(підпис) (прізвище, ініціали)

ВІДГУК КЕРІВНИКА ВИПУСКНОЇ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ «КРЕДИТНА ПОЛІТИКА БАНКІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ» ЛІСКОВИЧ АННИ ВОЛОДИМИРІВНИ

Кредитна політика банку відіграє вирішальну роль у його функціонуванні та впливає на економічний розвиток країни в цілому. Правильно спроектована кредитна політика допомагає банкам управляти ризиками та забезпечує їхню конкурентоспроможність на ринку банківських послуг. З початком повномасштабної війни, банки зіткнулись з новими викликами, які вимагають від банків адаптації своєї кредитної політики та використання нових стратегій для забезпечення стійкості та ефективності у період воєнного конфлікту. Вищезазначене вказує на те, що тема роботи є актуальною.

Робота складається з трьох розділів. У першому розділі досліджується сутність та нормативно-правове забезпечення реалізації кредитної політики вітчизняних банків. Другий розділ присвячено дослідженню особливостей кредитної політики вітчизняних банків та її впливу на стан економіки України. В третьому розділі розроблені пропозиції щодо активізації кредитної політики вітчизняних банків для забезпечення післявоєнного розвитку економіки України.

В процесі виконання роботи Ліскович А. В. зарекомендувала себе відповідальною студенткою, проявила належний рівень компетентностей щодо змісту та реалізації кредитної політики банку та моделювання економічних процесів. Кваліфікаційна робота магістра в цілому є самостійним дослідженням автора, висновки та рекомендації, запропоновані в роботі є достатньо обгрунтованими.

Разом з тим слід зазначити, що кваліфікаційна робота магістра не позбавлена певних недоліків: деяка інформація є дещо застарілою, є певні недоліки в оформленні роботи та списку використаних джерел.

Дана випускна кваліфікаційна робота в цілому відповідає встановленим вимогам і може бути допущена до захисту з високою оцінкою.

Керівник кваліфікаційної роботи
к.е.н., доц. _____ Пернарівський О. В.

Висновок кафедри про випускну кваліфікаційну роботу

Випускна кваліфікаційна робота здобувача вищої освіти Ліскович А. В. після попереднього захисту розглянута на засіданні кафедри, протокол від «10» грудня 2024 № 10 допущена/не допущена до захисту на екзаменаційній комісії.

Завідувач кафедри _____ Гуцеляк О. І.
(підпис) (прізвище, ініціали)

РЕЦЕНЗІЯ

на кваліфікаційну роботу (проєкт)

здобувача вищої освіти Державного податкового університету

Ліскович Анна Володимирівна

(прізвище, ім'я, по батькові)

Кредитна політика банків України в умовах воєнного стану

(назва теми)

Магістерська робота присвячена актуальній і важливій темі, що має як теоретичне, так і практичне значення для банківської системи України. Актуальність дослідження зумовлена впливом воєнного стану на економіку країни, зокрема на банківський сектор, який змінює ключову роль у стабілізації фінансової системи та підтримці економіки в умовах кризи.

Робота структурована логічно, що свідчить про вміння автора чітко формулювати дослідницькі завдання та реалізовувати їх у межах наукової роботи.

У роботі представлено: Теоретичну частину , в якій проведено аналіз сутності та основних аспектів кредитної політики банків, а також висвітлено її роль у забезпеченні фінансової стабільності. Автор демонструє знання базових понять кредитної політики, зокрема її інструментів, механізмів і впливу на економіку.

Аналітичну частину , що містить аналіз змін у банківській сфері України в умовах воєнного стану. Автор використав статистичні дані, звіти Національного банку України та аналітичні матеріали, що дозволило оцінити вплив війни на кредитування. Досліджено динаміку кредитних портфелів, проблемну заборгованість та зміну пріоритетів у кредитній політиці.

Практичні рекомендації , які є важливою частиною дослідження. Автор пропонує низку заходів щодо вдосконалення кредитної політики в умовах кризи, включаючи механізми реструктуризації кредитів, стимулювання кредитування малого та середнього бізнесу, а також оптимізацію роботи банків із забезпеченням ризиків.

Наукова новина та практичне значення. Робота відзначається науковою новизною, зокрема в контексті дослідження впливу воєнного стану на кредитну політику. Автор запропонував інноваційні підходи до оцінки ризиків кредитування в кризових умовах. Практичне значення роботи відбувається за можливості використання запропонованих рекомендацій у банківській практиці, а також у діяльності Національного банку України для коригування регуляторних норм.

Методи дослідження. Автор використав широкий спектр наукових методів, таких як економіко-статистичний аналіз, моделювання ризиків та порівняльний аналіз. Такий підхід дозволив забезпечити комплексність дослідження.

Наявність недоліків. Серед недоліків роботи брак глибокого аналізу міжнародного досвіду у подоланні кризових явищ у банківській сфері та частина практичних рекомендацій потребує більш детального обґрунтування їхньої реалізації в умовах специфіки української економіки.

Загальний висновок і оцінка роботи. Магістерська дипломна робота відповідає встановленим вимогам до наукових досліджень цього рівня. Вона є завершеним і самостійним дослідженням, яке демонструє високий рівень теоретичної підготовки, аналітичних здібностей та практичної орієнтації автора.

Рецензент _____ ТВБВ Дніпропетровської області АТ "Ощадбанк"
(науковий ступінь, вчене звання, посада, місце роботи)

_____ _____ Шарапенко С.М.
(підпис, М.П.) (ініціали, прізвище)

«10» січня 2025 р.

АНОТАЦІЯ

Кредитна політика банків України в умовах воєнного стану

Мета роботи полягає в поглибленні теоретичних та практичних засад кредитної політики банків України, в умовах воєнного стану.

Завданнями роботи є визначення сутності, функцій та необхідності банківського кредитування в умовах воєнного стану, дослідження нормативно-правових засад реалізації банківського кредитування, проведення аналізу обсягів банківського кредитування України, в умовах воєнного стану, охарактеризувати вплив банківського кредитування на основні показники розвитку економіки, розробити пропозиції активізації банківського кредитування для забезпечення розвитку економіки України.

Предметом дослідження є процес банківського кредитування в сучасних умовах розвитку економіки України.

Об’єктом дослідження є економічні відносини, що виникають в умовах банківського кредитування.

Базою дослідження дослідження служать праці вітчизняних і зарубіжних авторів в області банківської системи України, законодавчі та інші нормативні документи, публікації в періодичній пресі, монографії провідних економістів країни.

За результатами дослідження сформульовані висновки та рекомендації щодо впливу ризиків на кредитну діяльність банків, рівень проблемних кредитів, та особливості монетарної політики в умовах кризи

Одержані результати можуть бути використані для удосконалення кредитної політики банків України, розробки ефективних механізмів фінансової підтримки бізнесу та населення, а також зміцнення стабільності банківського сектора в умовах воєнних викликів.

Кваліфікаційна робота містить 66 сторінок, 8 таблиць, 9 рисунків, список використаних джерел з 50 найменувань та 2 додатка.

Ключові слова: кредитна політика, банківська система, воєнний стан, фінансова стабільність, Національний банк України (НБУ), державні кредитні програми, облікова ставка, ліквідність банків, кредитні ризики, гарантійні програми, економічна безпека, банківське регулювання, фінансовий ринок, валютні ризики, фінансова криза, кредитоспроможність.

Рік виконання кваліфікаційної роботи 2024.

Рік захисту роботи 2025.

ABSTRACT

Credit policy of banks of Ukraine in martial law

The purpose of the work is to deepen the theoretical and practical foundations of the credit policy of banks of Ukraine in martial law.

The objectives of the work are to determine the essence, functions and necessity of bank lending in martial law, study the regulatory and legal principles of the implementation of bank lending, conduct an analysis of the volume of bank lending in Ukraine in martial law, characterize the impact of bank lending on the main indicators of economic development, develop proposals for activating bank lending to ensure the development of the economy of Ukraine.

The subject of the study is the process of bank lending in modern conditions of economic development of Ukraine.

The object of the study is economic relations that arise in conditions of bank lending.

The basis of the study of the study is the works of domestic and foreign authors in the field of the banking system of Ukraine, legislative and other regulatory documents, publications in the periodical press, monographs of leading economists of the country.

Based on the results of the study, conclusions and recommendations were formulated regarding the impact of risks on the credit activity of banks, the level of problem loans, and the features of monetary policy in times of crisis.

The results obtained can be used to improve the credit policy of Ukrainian banks, develop effective mechanisms for financial support for business and the population, as well as strengthen the stability of the banking sector in times of war

challenges.

The qualification work contains 66 pages, 8 tables, 9 figures, a list of sources used from 50 items and 2 appendices.

Keywords: credit policy, banking system, martial law, financial stability, National Bank of Ukraine (NBU), state credit programs, discount rate, bank liquidity, credit risks, guarantee programs, economic security, banking regulation, financial market, currency risks, financial crisis, creditworthiness.

Year of completion of the qualification work 2024.

Year of defense of the work 2025.

ЗМІСТ

ВСТУП 14
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ БАНКІВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ 16
1.1. Сутність, функції та необхідність банківського кредитування в умовах воєнного стану 16
1.2. Нормативно-правові засади реалізації кредитної політики банків в Україні 24
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ БАНКІВ УКРАЇНИ, В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 32
2.1. Аналіз обсягів банківського кредитування України, в умовах воєнного стану..... 32
2.2. Вплив кредитної політики банків України на основні показники економіки 41
РОЗДІЛ 3. ПРОПОЗИЦІЇ АКТИВІЗАЦІЇ КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ БАНКІВ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ..... 46
ВИСНОВКИ..... 65
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 69
ДОДАТКИ..... 74

ВСТУП

Актуальність теми. Економіка України значно страждає від кризової ситуації, яка склалася в країні і торкнулася всіх сфер і галузей, у тому числі і банківської системи. Нестабільна політична та економічна ситуація в Україні призвела до значних втрат у банківському секторі: девальвація національної валюти, зниження золотовалютних резервів, зростання проблемної кредиторської заборгованості тощо. Адже від наявності стабільної банківської системи залежить розвиток та функціонування економіки в цілому.

Банки, за своєю суттю, є посередниками між виробниками та споживачами. При цьому основною формою їхніх взаємин є кредит.

Значний внесок у розвиток теорії та практики впровадження сучасних технологій кредитування у банківську діяльність зробили О. Д. Вовчак, С. В. Волосович, Ж. М. Довгань, В. В. Коваленко, А. А. Мазаракі, Н. Ю. Подольчак, Т. Г. Савченко, О. М. Шевченко та інші. Однак окремі аспекти цієї проблеми з'ясовано не повністю, в тому числі, більш детального дослідження потребують питання організації банківського кредитування в сучасних умовах розвитку економіки України.

Метою дослідження є поглиблення теоретичних та практичних засад кредитної політики банків України, в умовах воєнного стану.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити наступні **завдання**:

– Визначити сутність, функції та необхідність банківського кредитування в умовах воєнного стану;

– Дослідити нормативно-правові засади реалізації банківського кредитування;

– Провести аналіз обсягів банківського кредитування України, в умовах воєнного стану;

– Охарактеризувати вплив банківського кредитування на основні показники розвитку економіки;

– Розробити пропозиції активізації банківського кредитування для

забезпечення розвитку економіки України.

Об'єктом дослідження є економічні відносини, що виникають в умовах банківського кредитування.

Предметом дослідження процес банківського кредитування в сучасних умовах розвитку економіки України.

Теоретико-методологічною основою дослідження служать праці вітчизняних і зарубіжних авторів в області банківської системи України, законодавчі та інші нормативні документи, публікації в періодичній пресі, монографії провідних економістів країни.

Методи дослідження. Одним із основних методів є аналіз і синтез, який дозволяє розбити складні економічні явища на складові частини для їх детального вивчення, а також об'єднати отримані результати в єдину картину, що сприяє розумінню загальних тенденцій у банківському кредитуванні.

Крім того, буде використовуватися порівняльний аналіз, що передбачає порівняння обсягів і умов кредитування до та під час воєнного стану. Цей метод дозволить виявити зміни в кредитній політиці банків на основі статистичних даних.

Збір і обробка статистичних даних, що стосуються обсягів кредитування, процентних ставок, рівня неповернення кредитів та інших показників, дозволять провести аналіз та візуалізувати дані для виявлення тенденцій.

Використання графічних методів допоможе наочно представити результати аналізу.

Практична значимість роботи. Вивчення напрямків розвитку банківського кредитування в сучасних умовах у поєднанні зі спостереженнями, що стосуються реалізації проєктів банками-учасниками системи Open API на ринку цифрового банкінгу у відношенні до України.

Структура роботи. Дана робота складається з вступу, трьох розділів, які поділяються на підрозділи, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи становить 66 сторінок. Список використаних джерел налічує 50 найменувань.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ БАНКІВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

1.1. Сутність, функції та необхідність банківського кредитування в умовах воєнного стану

Слід відзначити, що кредитний ринок є складовою ринку інструментів позики, який включає в себе різноманітні фінансові інструменти, що забезпечують передачу коштів від кредиторів до боржників. Цей ринок виконує важливу роль у забезпеченні ліквідності, сприянні інвестиціям та стимулюванні економічного зростання. Кредитний ринок можна поділити на кілька сегментів, таких як ринок споживчого кредитування, іпотечного кредитування, корпоративного кредитування та ринок державних позик. Кожен з цих сегментів має свої особливості, механізми функціонування та регуляторні вимоги.

В умовах воєнного стану кредитний ринок зазнає значних змін, оскільки економічна нестабільність, зростання ризиків та невизначеність впливають на поведінку як кредиторів, так і позичальників. Банки, як основні учасники кредитного ринку, змушені адаптувати свої кредитні політики, зважаючи на зростаючі ризики неповернення кредитів та необхідність підтримки фінансової стабільності.

Кредитування в умовах війни також має свої специфічні виклики. У багатьох випадках підприємства стикаються з труднощами у веденні бізнесу через руйнування інфраструктури, зниження споживчого попиту та обмеження доступу до фінансових ресурсів, що, в свою чергу, впливає на їхню здатність виконувати кредитні зобов’язання, і може призвести до збільшення рівня проблемних кредитів у банківському секторі.

Теоретичну сутність кредиту характеризують визначення, наведені у табл.. 1.1.

Таблиця 1.1

Підходи до з’ясування змісту поняття кредит в економічній літературі

Номер п/п	Автор / автори	Визначення поняття
1	М. Безнощенко	Кредит – це економічні відносини, що виникають між кредитором і позичальником, у процесі яких відбувається передача грошових коштів на умовах повернення.
2	Б. Кабаці	Кредит – це форма фінансових відносин, що передбачає надання позики з обов’язком повернення з відсотками.
3	С. Р. Моїсєєв	Кредит – це економічна категорія, що відображає процес позичання та повернення фінансових ресурсів, що супроводжується ризиками.
4	С. Коновалова	Кредит – це інститут, що забезпечує фінансові ресурси для розвитку економіки через механізм позик.
5	Я. Лапчук	Кредит – це договірні відносини між сторонами, що передбачають надання фінансових ресурсів на певний термін.
6	Г. Причепа	Кредит – це форма економічних відносин, що характеризується передачею ресурсів з обов’язком їх повернення.
7	Н. Самородова, М. Ющенко	Кредит – це процес, що включає в себе надання ресурсів одними сектами іншим з метою фінансування та розвитку.

Джерело: узагальнено автором джерела [14, 19, 22, 30]

Аналіз підходів до з’ясування змісту поняття «кредит» в економічній літературі показує, що це поняття має багатогранний характер і охоплює різні аспекти економічних відносин. Кредит визначається як форма фінансових відносин, що базується на передачі ресурсів з обов’язком їх повернення, що є спільним у більшості визначень.

Автори акцентують увагу на різних елементах кредитування, таких як ризики, договірні відносини, економічна категорія та інститут, що свідчить про різноманітність підходів до розуміння кредиту. Це підкреслює важливість кредиту як основного інструменту фінансування економічної діяльності, що сприяє розвитку як окремих підприємств, так і економіки в цілому.

Кредитні послуги мають специфічні риси, які визначають їх як певний вид позики. По-перше, кредитні послуги передбачають надання кредитною організацією у тимчасове користування фізичній чи юридичній особі не будь-яких речей, а виключно грошових коштів, по-друге, кредитні відносини повинні бути обов’язково оформлені кредитною угодою в письмовій формі. По-третє,

кредитні послуги надаються лише на платній основі, тоді як позика передбачає повернення такої ж суми коштів або кількості речей тієї ж якості, яку було отримано від позикодавця [35, с. 362].

Кредитні послуги є невід'ємною складовою економічної системи України. Вони виконують ключову роль у забезпеченні фінансової стабільності, сприяють розвитку підприємництва, стимулюють споживчий попит і забезпечують доступ до фінансових ресурсів для населення. В умовах ринкової економіки кредитування є важливим механізмом, що дозволяє підприємствам реалізовувати інвестиційні проекти, розширювати виробництво та впроваджувати нові технології.

Система кредитних послуг в Україні складається з різних видів кредитування, які відповідають потребам різних категорій позичальників. Це включає споживчі кредити, іпотечні кредити, корпоративні кредити та мікрокредити. Кожен з цих видів має свої особливості, умови надання та ризики, пов'язані з їх реалізацією. Споживчі кредити, наприклад, дозволяють громадянам фінансувати покупки товарів і послуг, тоді як іпотечні кредити надають можливість придбати житло, що є важливим аспектом соціального забезпечення населення.

Кредитні послуги також сприяють розвитку фінансових інститутів, таких як банки, кредитні спілки та мікрофінансові організації. Ці установи відіграють важливу роль у мобілізації заощаджень населення та їх перетворенні на інвестиційні ресурси. Вони забезпечують не лише доступ до кредитів, але й консультують позичальників щодо фінансових продуктів, що сприяє підвищенню фінансової грамотності населення.

Однак, незважаючи на позитивні аспекти, кредитування в Україні стикається з низкою викликів. Високі процентні ставки, недостатня конкуренція на ринку кредитних послуг, а також ризики неповернення кредитів через економічну нестабільність є значними перешкодами для розвитку кредитного сектора. Крім того, війна та економічні кризи ще більше ускладнюють доступ до

кредитних ресурсів, що негативно впливає на інвестиційний клімат і споживчий попит.

У зв’язку з цим, важливою є роль держави та регуляторних органів у створенні сприятливих умов для розвитку кредитних послуг. Це може включати впровадження програм підтримки кредитування, зниження ставок, а також створення механізмів гарантування кредитів для підприємств і фізичних осіб. Такі заходи допоможуть підвищити доступність кредитних ресурсів, що, в свою чергу, сприятиме економічному зростанню та стабільності в Україні.

Кредитні відносини виникають між різними суб’єктами:

– кредитори – це особи або організації, які надають кошти або інші ресурси в позику. Кредиторами можуть бути банки, кредитні спілки, фінансові компанії, державні установи, а також фізичні особи, які надають приватні позики;

– позичальники – це особи або організації, які отримують кошти або ресурси в позику з обов’язком їх повернення у встановлений термін. Позичальниками можуть бути фізичні особи (споживачі), малий і середній бізнес, великі корпорації, а також державні органи;

– гаранти – у деяких випадках кредитні відносини можуть включати третю сторону, яка виступає як гарант виконання зобов’язань позичальника. Гаранти можуть бути фізичними або юридичними особами, які беруть на себе відповідальність за повернення кредиту у разі невиконання зобов'язань позичальником;

– регулятори – це державні органи, які контролюють і регулюють кредитні відносини, забезпечуючи дотримання законодавства та стабільність фінансової системи. В Україні такими органами є Національний банк України та інші фінансові регулятори;

– посередники – це суб’єкти, які сприяють укладенню кредитних угод між кредиторами та позичальниками. Посередниками можуть бути фінансові консультанти, брокери або кредитні агенти, які допомагають знайти оптимальні умови кредитування [30, с. 26]. Основні характерні ознаки кредитних відносин

можна відобразити структурно (рис. 1.1).

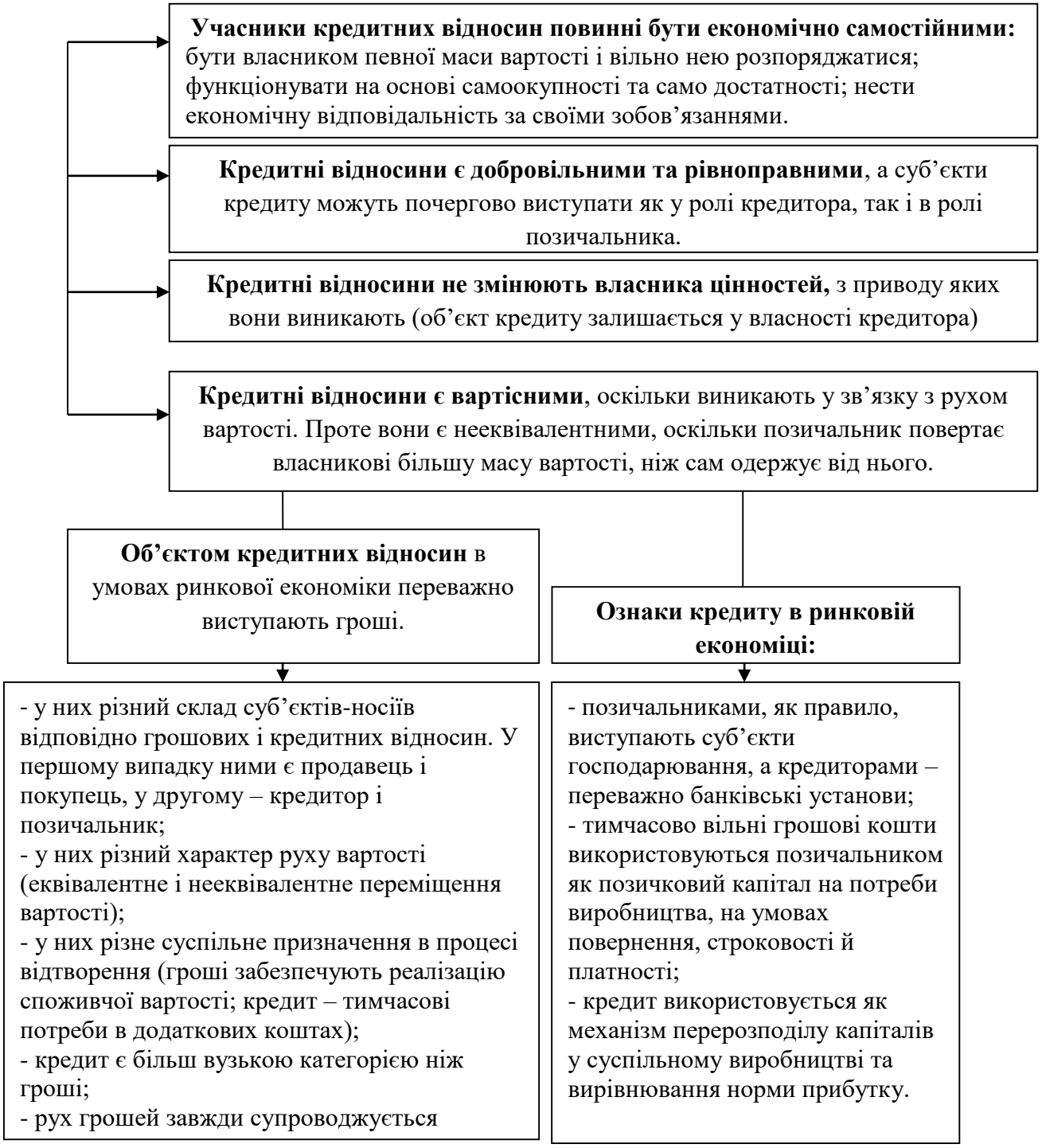

Рис. 1.1. Ознаки кредитних відносин [30, с. 26]

Отже, для того щоб можливість кредиту стала реальністю, потрібні, принаймні, дві умови:

– наявність кредитора – першою умовою є наявність кредитора, який готовий надати фінансові ресурси. Це може бути банк, кредитна спілка,

фінансова компанія або приватна особа. Кредитор повинен мати достатні ресурси та бажання ризикувати, щоб надати позику, враховуючи потенційні ризики неповернення;

– наявність позичальника – другою умовою є наявність позичальника, який має потребу в кредиті та готовий виконати зобов'язання щодо його повернення. Позичальник повинен відповідати певним критеріям, які можуть включати кредитну історію, платоспроможність, мету кредиту та інші фактори, що впливають на рішення кредитора про надання позики [35, с. 363].

Схематично основні етапи прийняття рішень щодо забезпечення ефективності кредитування підприємств подані на рис. 1.2.

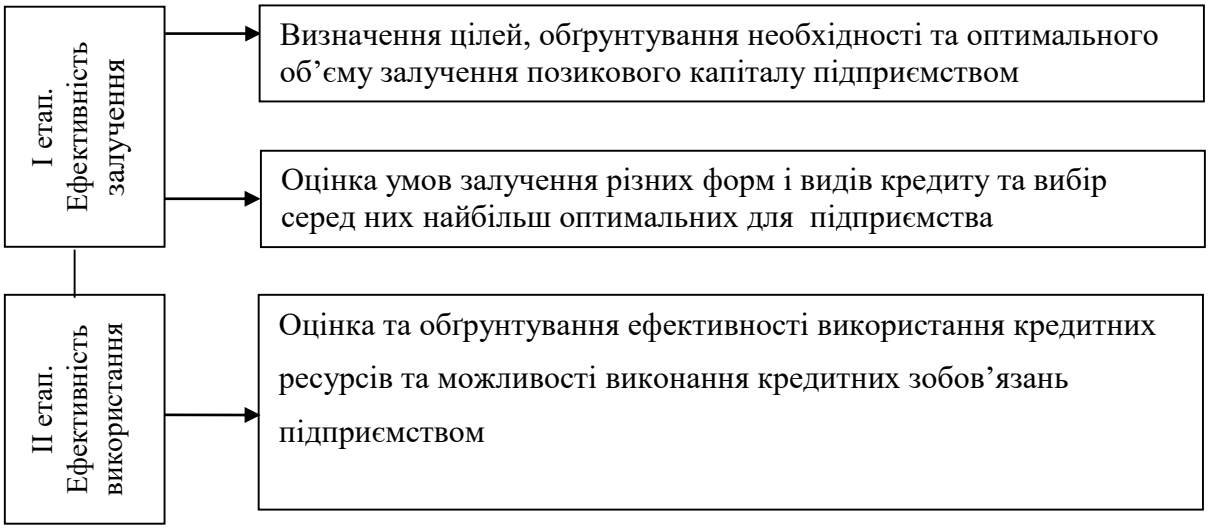

Рис. 1.2. Основні етапи прийняття рішень щодо забезпечення ефективності кредитування підприємств [22, с. 88]

Здійснення позичальником ефективного управління кредитуванням ґрунтується на оцінці ефективності залучення та використання кредитних коштів, яка розкриваються через визначення критеріїв (вартість кредитних ресурсів, оборотність, доходність, ризик). Відповідно до критеріїв можна систематизувати показники оцінки процесу кредитування, які дозволяють визначити ступінь ефективності на кожному етапі залучення та використання кредитів [23, с. 87].

Кожний етап процесу кредитування вносить свій вклад в якісні характеристики кредиту, визначає ступінь його надійності і дохідності для банківської установи.

Слід відзначити, що етапи кредитування загалом можна прокласифікувати так:

– подання заявки на кредит – позичальник заповнює заявку на отримання кредиту, в якій вказує необхідну суму, мету кредитування та надає необхідну інформацію про своє фінансове становище;

– оцінка кредитоспроможності – кредитор проводить аналіз фінансового стану позичальника, включаючи перевірку кредитної історії, доходів, витрат, активів і зобов'язань. Це дозволяє кредитору оцінити ризики, пов'язані з наданням кредиту;

– прийняття рішення – на основі проведеної оцінки кредитор приймає рішення про надання або відмову у кредиті. Якщо рішення позитивне, кредитор визначає умови кредитування, такі як процентна ставка, терміни погашення та інші деталі;

– укладання кредитного договору – якщо позичальник погоджується з умовами, укладається кредитний договір, в якому детально прописуються всі умови кредиту, права та обов'язки сторін;

– виплата кредиту – після укладення договору кредитні кошти надаються позичальнику. Це може бути одноразова виплата або часткові транші в залежності від умов договору;

– погашення кредиту – позичальник починає погашати кредит відповідно до узгодженого графіка платежів. Це включає регулярні виплати основної суми боргу та відсотків;

– закриття кредиту – після виконання всіх зобов'язань за кредитом, позичальник отримує підтвердження про закриття кредиту, що означає, що борг погашено і кредитні відносини між сторонами завершено [15, с. 208].

Необхідність банківського кредитування в умовах воєнного стану в Україні визначається необхідністю фінансування оборонних потреб країни,

відновлення інфраструктури на постраждалих територіях, підтримки економіки та підприємств, які постраждали внаслідок воєнних подій. Банківське кредитування може допомогти забезпечити необхідні ресурси для вирішення цих проблем і підтримати економічний розвиток України в умовах воєнного конфлікту.

У ситуації воєнного конфлікту кредитна політика банку стає ще важливішою, оскільки економіка та фінансова система перебувають під значною напругою та непередбачуваністю. Здатність банків адаптувати свою кредитну політику до нових умов військових конфліктів може визначити їхню стійкість і впливати на економічну ситуацію в цілому.

Г. В. Михайляк розглядає кредитну політику як систему заходів банку під час надання кредитів клієнтам з метою втілення його стратегії та тактики в конкретному регіоні протягом певного часу [31, с. 103].

В ширшому розумінні кредитна політика визначає пріоритети у процесі розвитку кредитних відносин і функціонування кредитного механізму [27, с. 104].

На відміну від інших країн, в Україні Національний банк не накладає жодних вимог щодо формування та структури кредитної політики банку. Кожен банк визначає свою політику відповідно до своїх цілей та пріоритетів стратегічного розвитку [35].

Згідно з пріоритетами у розвитку, банк може обирати між агресивною, консервативною або помірною кредитною політикою. Агресивна політика банку спрямована на швидке зростання активів та капіталу, активне завоювання ринкових позицій і максимізацію прибутку, навіть якщо це пов’язано з підвищеним рівнем кредитного ризику в умовах жорсткої конкуренції.

Консервативна політика, навпаки, спрямована на мінімізацію кредитного ризику, який вважається головним пріоритетом. Банк уникає стрімкого розширення кредитування з метою отримання великих прибутків.

Помірна стратегія передбачає стабільне, поступове зростання банку, охоплення нових сегментів ринку протягом тривалого періоду та проведення операцій з меншим ризиком.

Вибір кредитної політики банку залежить від багатьох факторів, включаючи економічну ситуацію в країні, конкурентне середовище, регуляторні вимоги, а також внутрішні ресурси та стратегії управління ризиками. Кожен з цих підходів має свої переваги та недоліки, і їх реалізація вимагає ретельного аналізу та планування з боку керівництва банку. В умовах динамічних змін на фінансових ринках, гнучкість у виборі кредитної політики стає важливим фактором для успішного функціонування банківської установи.

Узагальнюючи вищезазначене, можна стверджувати, що кредитний ринок в Україні є складним і багатогранним механізмом, що виконує ключову роль у забезпеченні фінансової стабільності та економічного розвитку. Він включає в себе різноманітні сегменти, такі як споживче, іпотечне, корпоративне кредитування та ринок державних позик, кожен з яких має свої специфічні особливості та виклики. В умовах воєнного стану кредитний ринок зазнає значних змін, що зумовлено економічною нестабільністю, зростанням ризиків та невизначеністю, які впливають на поведінку як кредиторів, так і позичальників.

1.2. Нормативно-правові засади реалізації кредитної політики банків в Україні

Кредитні відносини в Україні регулюються низкою нормативно-правових актів, які визначають теоретичні засади, форми та види кредитування, а також принципи і умови банківського кредитування. Основним законодавчим актом, що регулює банківську діяльність, є Закон України «Про банки та банківську діяльність» від 7 грудня 2000 року № 2121-III [2]. Цей закон встановлює правові основи функціонування банків, визначає їх права та обов’язки, а також механізми регулювання кредитних ризиків, що є критично важливими для забезпечення стабільності фінансової системи.

Закон України «Про споживче кредитування», що набрав чинності з 1 січня 2024 року [7], регулює відносини між кредиторами і споживачами кредитних послуг, встановлюючи вимоги до інформаційного забезпечення позичальників, а також захищаючи їх права у процесі отримання кредитів. Цей закон має на меті підвищення прозорості та справедливості у сфері споживчого кредитування.

Закон України «Про заставу» від 2 жовтня 1992 року № 2654-XII [4] визначає правовий механізм застави рухомого та нерухомого майна як забезпечення виконання зобов'язань за кредитними угодами. Він регулює процедуру укладення договорів застави, а також права та обов'язки сторін, що беруть участь у цих відносинах.

Інструкція НБУ «Про порядок регулювання діяльності банків України», затверджена постановою Правління НБУ від 28 серпня 2001 року № 368 [10], встановлює вимоги до управління кредитними ризиками банків, включаючи обов'язкові нормативи, що забезпечують фінансову стабільність банківської системи. Цей документ визначає правила, за якими банки повинні діяти під час надання кредитів, а також механізми для моніторингу та оцінки ризиків.

Закон України «Про захист прав споживачів» від 12 травня 1991 року № 1023-XII [5] забезпечує правову основу для захисту прав споживачів, включаючи позичальників, у сфері кредитування. Він регулює питання, пов'язані з інформаційним забезпеченням споживачів, їх правами на отримання якісних послуг та можливістю оскарження дій кредиторів.

Кредитні відносини в Україні також регулюються нормами Цивільного кодексу України, зокрема статтями 1115, 1116 та 1118, які визначають поняття кредитних зобов'язань, форми кредиту, а також умови та суб'єктів кредитного договору. Цей кодекс є основним правовим документом, що регулює індивідуальні кредитні угоди та кредитні ризики.

Додатково, статті 151, 154, 191, 192 та 194 Цивільного кодексу обумовлюють використання методів забезпечення виконання кредитних

зобов’язань, таких як гарантії та поруки, а також відповідальність за договорами, що регулюють ці відносини.

Таким чином, система нормативно-правових актів, що регулює кредитні відносини в Україні, забезпечує правову основу для функціонування кредитного ринку, захисту прав споживачів, управління кредитними ризиками та підтримки стабільності фінансової системи в умовах змінюваного економічного середовища. Це сприяє розвитку банківського кредитування, підвищуючи доступність фінансових ресурсів для населення та бізнесу.

Згідно з Законом України «Про банки та банківську діяльність», операції, пов’язані з «розміщенням залучених коштів від свого імені, на власних умовах та на власний ризик», включаючи кредитні операції, є виключно банківськими операціями [2]. Ці операції можуть здійснювати лише юридичні особи, які мають відповідну банківську ліцензію. Це означає, що тільки ліцензовані банки мають право надавати кредити та виконувати інші фінансові послуги, що пов’язані із залученням і розміщенням коштів. Таке регулювання забезпечує контроль за фінансовими установами, гарантує їхню надійність і захищає інтереси споживачів, запобігаючи шахрайству та ризикам, пов'язаним з неконтрольованими кредитними операціями. Таким чином, законодавство створює правову основу для стабільного функціонування банківської системи та підтримки довіри до фінансових установ в Україні.

Законом України «Про заставу» регулюються відносини застави при проведенні кредитних операцій, що є важливим елементом забезпечення виконання зобов’язань позичальників. Застава виступає як спосіб гарантування повернення кредитних коштів, оскільки вона надає кредитору право на задоволення своїх вимог за рахунок заставленого майна у випадку невиконання боржником своїх зобов’язань.

Закон визначає основні принципи та умови укладення договорів застави, а також права та обов’язки сторін, що беруть участь у цих правовідносинах.

Закон також регулює питання, пов’язані з оцінкою заставленого майна, що є необхідним для визначення його вартості та розміру забезпечення.

Крім того, законодавство передбачає можливість укладення договорів застави з умовами, що дозволяють кредитору вжити заходів у випадку ризику зниження вартості заставленого майна.

Застава також може бути предметом судових спорів, що виникають у разі невиконання зобов'язань або суперечок щодо прав власності на заставлене майно. Закон України «Про заставу» надає правову основу для вирішення таких спорів, визначаючи процедури, які повинні дотримуватися всіма сторонами.

Таким чином, законодавче регулювання застави в Україні забезпечує ефективний механізм захисту прав кредиторів, сприяє зниженню кредитних ризиків і підвищує стабільність кредитних відносин, що в свою чергу позитивно впливає на розвиток фінансового ринку в країні [4].

Загальні засади кредитних відносин регулюються відповідними статтями Цивільного кодексу України, які визначають основні принципи та правила, що стосуються укладення, виконання та припинення кредитних договорів. Цивільний кодекс встановлює правові рамки для кредитних відносин, що включають як фізичних, так і юридичних осіб, і забезпечує правову визначеність для всіх учасників цих відносин.

Однією з ключових статей, що регулює кредитні відносини, є стаття, що визначає сутність кредитного договору. Згідно з нею, кредитний договір є угодою, за якою кредитор зобов'язується надати позичальнику певну суму грошей або інше майно у користування на умовах повернення та сплати процентів.

Цивільний кодекс також регулює питання, пов'язані з умовами кредитування, такими як терміни повернення кредиту, порядок сплати процентів, а також можливість дострокового погашення боргу. Важливою є норма, що вимагає від кредитора надання позичальнику повної інформації про умови кредитування, що забезпечує прозорість та захист прав споживачів. Це включає розкриття інформації про всі можливі витрати, пов'язані з кредитом, що є важливим аспектом для уникнення фінансових ризиків для позичальника.

Крім того, Цивільний кодекс містить положення, що регулюють відповідальність сторін за невиконання або неналежне виконання зобов'язань за кредитним договором. У разі порушення умов договору, кредитор має право на стягнення неустойки, а також на відшкодування збитків, завданих невиконанням зобов'язань.

Також важливим аспектом є регулювання прав кредитора на забезпечення виконання зобов'язань, яке може включати заставу, поруку або інші форми забезпечення. Ці механізми дозволяють кредитору знизити ризики, пов'язані з неповерненням кредиту, і забезпечують додатковий рівень захисту своїх інтересів.

Відносини щодо споживчого кредитування регламентуються Законом України «Про захист прав споживачів» [5], який встановлює правові основи для захисту прав фізичних осіб, що користуються кредитними послугами. Цей закон має на меті забезпечити баланс між інтересами споживачів та кредиторів, а також сприяти формуванню справедливих і прозорих умов кредитування.

Згідно з нормами цього закону, споживач має право на отримання повної та достовірної інформації про умови кредитування, що включає як процентні ставки, так і всі можливі додаткові витрати. Це дозволяє споживачеві усвідомлено оцінити свої фінансові можливості та ризики, пов'язані з укладенням кредитного договору. Закон також передбачає, що кредитори зобов'язані надавати інформацію про всі зміни умов кредитування, що може вплинути на споживача.

Крім того, Закон України «Про захист прав споживачів» регулює питання, пов'язані з рекламою кредитних продуктів. Кредитори повинні дотримуватися принципів чесності та прозорості в рекламних матеріалах, уникаючи misleading information, що може ввести споживачів в оману. Це включає обов'язок надавати чітку інформацію про всі умови кредитування, а також про ризики, пов'язані з кредитами.

Закон також захищає споживачів від недобросовісних практик з боку кредиторів. У разі порушення прав споживачів, закон надає можливість

звертатися до суду для захисту своїх інтересів, а також передбачає можливість застосування адміністративних санкцій до кредиторів за неналежне виконання своїх зобов'язань. Це створює додатковий механізм захисту прав споживачів та стимулює кредиторів дотримуватися законодавства.

Важливою складовою Закону України «Про захист прав споживачів» є регулювання умов дострокового погашення кредиту. Споживач має право на дострокове погашення боргу без штрафних санкцій, що сприяє фінансовій гнучкості та дозволяє уникнути зайвих витрат у разі покращення фінансового становища споживача. Це положення є особливо важливим у контексті сучасних економічних умов, коли споживачі можуть стикатися з непередбачуваними фінансовими труднощами.

Відповідно до Закону України «Про банки та банківську діяльність» Національний банк України встановив низку економічних нормативів, зокрема що регулюють кредитну діяльність обов’язкових для всіх комерційних банків [2]. Найбільш важливі з них містять:

- мінімальний розмір регулятивного капіталу банку;
- достатність капіталу банку;
- нормативи ліквідності банку;
- максимальний розмір ризику на одного контрагента;
- великих кредитних ризиків;
- максимального розміру кредитів, гарантій та поручительств, наданих одному інсайдеру;
- максимального сукупного розміру кредитів, гарантій, наданих інсайдерам [17, с. 122].

Головна сфера банківської діяльності – кредитування в Україні фактично не має спеціального законодавчого забезпечення. Правовою основою регулювання кредитної діяльності комерційних банків в Україні є численні підзаконні акти: інструкція Національного банку України «Про порядок регулювання діяльності банків України» № 368 від 28.08.2001 р. [10], постанова Кабінету Міністрів України «Про впорядкування залучення і використання

іноземних кредитів, повернення яких гарантується Кабінетом Міністрів України, вдосконалення системи залучення зовнішніх фінансових ресурсів та обслуговування зовнішнього державного боргу» № 414 від 05.05.1997 р. [8], Цивільний кодекс України (ст. 380-385) [1] та інші нормативні акти. Закон «Про Національний банк України» [3] вміщує норми, що стосуються загальних положень грошово-кредитної політики. Закон «Про банки і банківську діяльність» [2] також дає загальне юридичне трактування кредитних операцій і подає загальні норми, які стосуються інституту захисту прав та інтересів кредиторів, забезпечення стабільності банківської системи, а також вказує на обмеження у сфері кредитування.

Отже, кредитні відносини в Україні регулюються комплексом нормативно-правових актів, які забезпечують правову основу для функціонування кредитного ринку, захисту прав споживачів, управління кредитними ризиками та підтримки стабільності фінансової системи. Основним законодавчим актом, що регулює банківську діяльність, є Закон України «Про банки та банківську діяльність», який визначає права та обов'язки банків, а також механізми регулювання кредитних ризиків, що є критично важливими для забезпечення стабільності фінансової системи. Закон України «Про споживче кредитування» підвищує прозорість і справедливість у сфері споживчого кредитування, встановлюючи вимоги до інформаційного забезпечення позичальників та захищаючи їх права.

Законодавство про заставу забезпечує правовий механізм для гарантування виконання кредитних зобов'язань, що сприяє зниженню кредитних ризиків і підвищенню стабільності кредитних відносин. Інструкція НБУ та інші підзаконні акти регламентують управління кредитними ризиками, встановлюючи обов'язкові нормативи для банків, що гарантує їхню фінансову стабільність. Цивільний кодекс України, зокрема його статті, що регулюють кредитні зобов'язання, визначає правові рамки для укладення, виконання та припинення кредитних договорів, захищаючи права всіх учасників кредитних відносин.

Загалом, система нормативно-правових актів, що регулює кредитні відносини в Україні, сприяє розвитку банківського кредитування, підвищуючи доступність фінансових ресурсів для населення та бізнесу. Вона також забезпечує контроль за фінансовими установами, гарантуючи їхню надійність і захищаючи інтереси споживачів. У контексті змінюваного економічного середовища, законодавче регулювання кредитних відносин в Україні залишається важливим інструментом для підтримки фінансової стабільності, запобігання шахрайству та зниження ризиків, що супроводжують кредитування. Таким чином, забезпечення прав споживачів, контроль за кредитними ризиками та підтримка стабільності банківської системи є основними пріоритетами для розвитку кредитних відносин в Україні.

РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ БАНКІВ УКРАЇНИ, В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

2.1. Аналіз обсягів банківського кредитування України, в умовах воєнного стану

Повномасштабна війна росії проти України призвела до глибокої кризи, що матиме далекосяжні наслідки для фінансового сектору. Збройний конфлікт викликав значні економічні потрясіння, які вплинули на всі аспекти фінансової системи країни, включаючи банківську діяльність, інвестиційний клімат, а також доступність кредитів для населення та бізнесу. В умовах війни банки зіткнулися з численними викликами, такими як зростання кредитних ризиків, зниження ліквідності та нестабільність валютного курсу.

Одним із найбільш очевидних наслідків війни стало різке зростання неплатежів за кредитами. Багато підприємств і фізичних осіб втратили джерела доходу внаслідок бойових дій, що призвело до значного збільшення кількості боржників, які не можуть виконувати свої зобов'язання. Це, в свою чергу, змусило банки переглянути свої кредитні політики, зокрема, посилити вимоги до позичальників та зменшити обсяги кредитування.

В умовах зростаючого ризику неповернення кредитів фінансові установи змушені були зосередитися на управлінні ризиками, що призвело до зниження доступності кредитів для малих і середніх підприємств, які є основою економіки країни.

Станом на 1 березня 2024 року банківська система України налічувала 65 банків, 29 з яких з іноземним капіталом та 21 зі 100% іноземним капіталом (рис. 2.1).

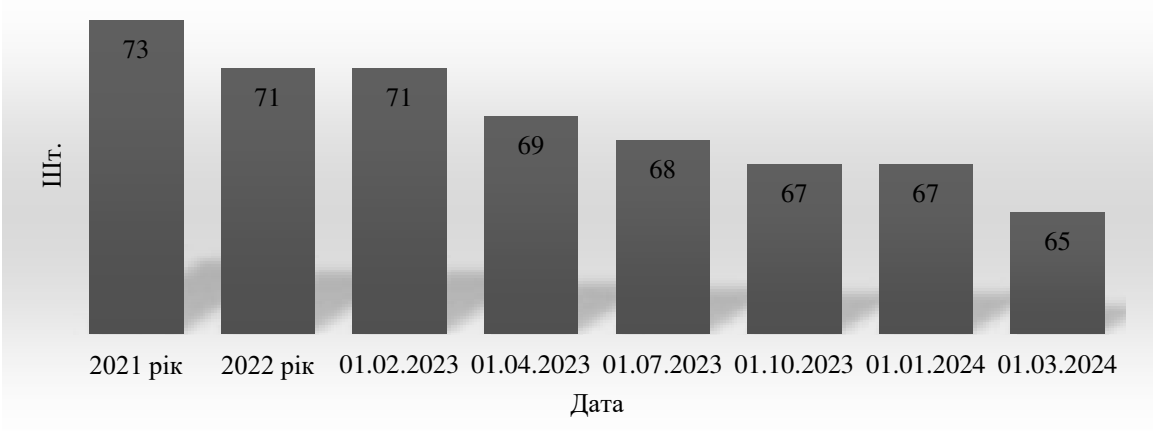

Рис. 2.1. Кількість діючих банків у період з січня 2021 року по березень 2024 року [35]

Таким чином, загальна кількість банківських установ за аналізований період скоротилась на 8 одиниць або на 11%. Відповідно з початком війни відбулись наступні зміни:

− 25 лютого 2022 року НБУ ухвалив рішення про відкликання банківської ліцензії та початку ліквідації АТ «МІЖНАРОДНИЙ РЕЗЕРВНИЙ БАНК» та ПАТ «Промінвестбанк», які знаходились у власності країни-агресора;

− 22 липня 2022 року НБУ було ухвалене рішення про відкликання банківської ліцензії та початку ліквідації АТ «МЕГАБАНК» через віднесення його до категорії неплатоспроможних банків;

− 6 жовтня 2022 року НБУ ухвалив рішення про відкликання банківської ліцензії та початку ліквідації АТ «БАНК СІЧ» по причині віднесення його до категорії неплатоспроможних банків за невиконання банком у встановлений термін своїх зобов’язань;

− 7 березня НБУ було ухвалено рішення про відкликання банківської ліцензії та початку ліквідації АТ «АЙБОКС БАНК» за недотримання законів та нормативно-правових актів у сфері легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом та фінансування тероризму, а також АТ «БАНК ФОРВАРД» через віднесення його до категорії неплатоспроможних банків [35].

Слід відмітити, що дане явище є позитивним, адже при цьому відбудеться зменшення відмивання грошей та покращиться стан банківської системи в цілому.

Проте банківська система України успішно протистоїть викликам війни, демонструючи гнучкість та адаптивність в умовах кризової ситуації. Важливими чинниками, що сприяють стабільності фінансового сектору, є своєчасні заходи, вжиті Національним банком України (НБУ), а також загальна стійкість банківської інфраструктури.

По-перше, НБУ вживає ряд монетарних політик, спрямованих на підтримку ліквідності банків. Зокрема, центральний банк запровадив програми рефінансування для фінансових установ, що дозволяє їм отримувати необхідні ресурси для підтримки своїх операцій. Це забезпечує банки достатньою ліквідністю, що, в свою чергу, дозволяє їм продовжувати кредитування клієнтів, незважаючи на зростаючі ризики.

По-друге, адаптація банків до нових умов ринку проявляється у впровадженні інноваційних технологій та цифровізації. Багато банків активно розвивають онлайн-сервіси, що дозволяє клієнтам здійснювати фінансові операції без фізичного відвідування відділень. Це не лише підвищує зручність для користувачів, але й зменшує витрати на обслуговування, що є важливим аспектом у період економічної нестабільності.

По-третє, банки вживають заходів для зменшення кредитних ризиків. Це включає посилення процедур оцінки позичальників, а також розробку нових продуктів, що відповідають потребам бізнесу в умовах війни. Наприклад, деякі банки пропонують програми реструктуризації кредитів для підприємств, які зазнали фінансових втрат через бойові дії. Це допомагає зберегти бізнеси та робочі місця, що є критично важливим для економіки країни.

Крім того, важливим аспектом є співпраця банків з міжнародними фінансовими установами та донорами (додатки А-Б). В умовах війни Україна отримує підтримку у вигляді кредитів та грантів, що допомагає стабілізувати фінансову систему. Такі ресурси можуть бути використані для фінансування

соціальних програм, підтримки малих і середніх підприємств, а також для відновлення інфраструктури.

Незважаючи на серйозні виклики, банківська система України демонструє стійкість завдяки комплексному підходу до управління ризиками, впровадженню інновацій та активній підтримці з боку держави. Це створює основу для подальшого відновлення економіки та відновлення довіри до фінансових установ. Важливо зазначити, що успішне подолання кризових явищ вимагатиме тривалої роботи, зокрема, проведення структурних реформ, які забезпечать стійкість банківської системи в майбутньому.

Деталізацію та динаміку зміни окремих агрегованих балансових показників наведено нижче, в табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Сукупні активи банківської системи України, млрд. грн.

Балансові показники	**В цілому по банківській системі**							
	01.01. 2023	**01.04. 2023**	**01.07. 2023**	**01.10. 2023**	**01.01. 2024**	**01.04. 2024**	**01.07. 2024**	**01.10. 2024**
Грошові кошти та їх еквіваленти	172 266	150875	154770	162922	177434	153893	162509	169439
Торгові цінні папери	17 463	17 507	15 406	11 265	17987	17857	16176	11716
Кошти в інших банках	26 682	26 892	30823	32 314	27482	27430	32364	33607
Кредити та заборгованість клієнтів	694 381	707754	719099	742989	715212	721909	755054	772709
Цінні папери	72 898	97 397	109468	109116	75085	99345	114941	113481
в портфелі банків на продаж								
Основні засоби та нематеріальні активи	39 798	39 196	39 546	40 065	40992	39980	41523	41668
Інші фінансові активи	64 931	63 108	78 723	84 150	66879	64370	82659	87516
Інші активи	38 760	42 406	46 376	43 998	39923	43254	48695	45758
Усього активів	**11271791**	**1146136**	**1194211**	**1226818**	**1163018**	**1170062**	**1255946**	**1277916**

Джерело: розроблено автором на основі [35]

Аналіз сукупних активів банківської системи України за період з 01.01.2023 до 01.10.2024 демонструє певні тенденції та зміни в структурі активів. Загальна сума активів на початку 2023 року становила 11 271 791 млн. грн, з подальшим зростанням до 12 779 916 млн. грн на кінець періоду.

Це свідчить про поступове відновлення та зростання банківської системи, незважаючи на виклики, які вона могла зазнати в умовах економічної нестабільності.

Грошові кошти та їх еквіваленти, які є важливим показником ліквідності, спочатку зменшилися, але знову зросли до 169 439 млн. грн до 01.10.2024, що свідчить про покращення фінансової стабільності банків та їх готовність до виконання зобов'язань перед клієнтами. Торгові цінні папери показали значні коливання, зокрема зниження до 11 716 млн. грн на кінець 2024 року, що може бути наслідком зміни інвестиційних стратегій банків.

Кредити та заборгованість клієнтів продовжували зростати, досягнувши 772 709 млн. грн, що вказує на активізацію кредитування та довіру з боку клієнтів до банківської системи.

Цінні папери в портфелі банків на продаж спостерігали значні коливання, з піком у 109 468 млн. грн на 01.07.2023, але зниженням до 113 481 млн. грн на 01.10.2024. Основні засоби та нематеріальні активи залишилися відносно стабільними, що свідчить про збереження інфраструктури банків.

Загалом, дані свідчать про поступове покращення фінансового стану банківської системи України, зростання активів та активізацію кредитування, що може сприяти економічному відновленню країни. Однак слід звернути увагу на коливання в деяких категоріях активів, що може свідчити про необхідність подальшого аналізу та корекції стратегій управління активами в умовах змінюваного економічного середовища.

В табл. 2.2 показано зміну активів банківської системи за період 01.01.2024 р. – 01.10.2024 р. у розрізі груп банків.

Таблиця 2.2

Динаміка активів банків у розрізі груп, млн. грн.

Балансові показники	**Група 1**		**Група 2**		**Група 3**		**Група 4**	
	01.01. 2024	**01.10. 2024**	**01.01. 2024**	**01.10. 2024**	**01.01. 2024**	**01.10. 2024**	**01.01. 2024**	**01.10. 2024**

Грошові кошти та їх еквіваленти	117909	105019	23752	25711	16358	17383	19414	22051
Торгові цінні папери	10258	5989	3680	1450	2569	3315	1479	1555
Кошти в інших банках	9229	18077	4793	3362	7333	5405	6129	7197
Кредити та заборованість клієнтів	457582	508303	127328	121228	57928	66808	72375	89201
Цінні папери в портфелі банків на продаж	56361	91075	7626	9868	6547	7164	4552	6285
Основні засоби та нематеріальні активи	24776	25935	7266	6844	3596	3497	5355	5763
Інші фінансові активи	38532	50340	16350	19917	6715	9277	5283	9129
Інші активи	23075	26702	9723	11655	3505	3335	3619	4763
Усього активів	**737721**	**831439**	**200517**	**200036**	**104550**	**116184**	**118206**	**145944**

Джерело: розроблено автором на основі [35]

Аналіз динаміки активів банків у розрізі груп за період з 01.01.2024 до 01.10.2024 демонструє різні тенденції у кожній із груп. Загальна сума активів усіх груп зросла, зокрема група I показала значне зростання з 737 721 млн. грн до 831 439 млн. грн, що свідчить про стабільне фінансове становище та активізацію кредитування. Група II залишилася на стабільному рівні, з незначним зменшенням активів з 200 517 млн. грн до 200 036 млн. грн, що може свідчити про певні труднощі або консервативну стратегію управління активами.

Група III показала позитивну динаміку, зростаючи з 104 550 млн. грн до 116 184 млн. грн, що свідчить про покращення фінансових показників та довіри клієнтів. Група IV також демонструє зростання активів з 118 206 млн. грн до 145 944 млн. грн, що може бути ознакою активізації бізнесу в цій групі банків.

У структурі активів спостерігається зменшення грошових коштів та їх еквівалентів у Групі I, що може свідчити про активніше використання ліквідності

для кредитування. Водночас, у Групі II та Групі III спостерігається зростання грошових коштів, що вказує на консервативнішу фінансову політику. Кредити та заборгованість клієнтів зросли в усіх групах, зокрема у Групі I, що свідчить про збільшення попиту на кредитування. Цінні папери в портфелі банків на продаж показали позитивну динаміку у Групі I.

В цілому, дані свідчать про поступове покращення фінансового стану банківської системи, зростання активів та активізацію кредитування, що може сприяти економічному відновленню в Україні. Однак, групи з меншими темпами зростання активів потребують додаткового аналізу для виявлення можливих ризиків та стратегій покращення фінансових показників.

Загальний обсяг нових кредитів у січні 2024 р. становив 101,2 млрд. грн. В умовах сезонного уповільнення динаміки грошово-кредитного ринку обсяги нових кредитних угод зменшилися за місяць на 29,9%. Проте за 12-місячними кумулятивними даними вони зросли на 0,6%. Переважна частка договорів (85,6%) укладалася з нефінансовими корпораціями. Водночас обсяг нових кредитів сектору домашнім господарствам за 12-місячними кумулятивними даними збільшився на 2,4% – табл. 2.3.

Аналіз обсягів нових кредитів, наданих банківською системою України протягом грудня 2023 р., січня та лютого 2024 р., демонструє певні тенденції у кредитуванні як домашніх господарств, так і нефінансових корпорацій. Загальний обсяг нових кредитів у лютому 2024 р. склав 111,3 млрд. грн, що є незначним зростанням у порівнянні з 101,2 млрд. грн у січні 2024 р., але все ще нижче обсягу 144,4 млрд. грн у грудні 2023 р. Кумулятивний обсяг нових кредитів за 12 місяців досяг 1385,7 млрд. грн, що свідчить про поступове відновлення кредитування в умовах економічної нестабільності.

Таблиця 2.3

Нові кредити (обсяги кредитів, наданих протягом періоду)

Показники	За місяць, млрд. грн.			За 12 місяців кумулятивно		Середній обсяг за попередні 12 місяців, млрд. грн.	Залишки на кінець місяця,
	Грудень	Січень 2024 року	Лютий 2024 року	млрд. грн.	Зміна,%		

	2023 року								млрд. грн.
				Січень 2024 року	Лютий 2024 року	Січень 2024 року	Лютий 2024 року	Лютий 2024 року	Лютий 2024 року
Обсяг нових кредитів, наданих протягом періоду									
Усього	144,4	101,2	111,3	1379,3	1385,7	0,6	0,5	114,9	823,9
Домашні господарства	13,0	9,1	8,8	106,6	109,1	2,4	2,3	8,9	188,2
Нефінансові корпорації	126,5	86,4	99,7	1237,5	1240,5	0,1	0,2	103,1	612,6
Обсяг нових депозитів домашнім господарствам									
Усього	13,0	9,1	8,8	106,6	109,1	2,4	2,3	8,9	188,2
Споживчі кредити	11,2	7,9	7,3	89,3	91,5	2,7	2,4	7,4	127,0
Кредити на нерухомість	0,513	0,056	0,111	3,910	3,827	-3,4	-2,1	0,326	57,1
Обсяг нових депозитів не фінансовим корпораціям									
Усього	126,5	86,4	99,7	1237,5	1240,5	0,1	0,2	103,1	612,6
Сільське господарство	4,8	4,2	4,7	53,2	54,4	3,6	2,3	4,4	35,0
Промисловість	32,7	23,8	29,9	390,2	384,5	-1,5	-1,5	32,5	167,6
Будівництво	2,8	2,0	2,1	36,0	36,2	-2,1	0,7	3,0	46,9
Торгівля	67,9	44,9	48,8	589,9	596,9	0,7	1,2	49,2	220,5

Джерело: розроблено автором на основі [35]

Сегментація кредитування показує, що основну частину нових кредитів отримують нефінансові корпорації, які в лютому 2024 р. отримали 99,7 млрд. грн. Це свідчить про те, що бізнес-сектор продовжує шукати фінансування для підтримки своїх операцій, незважаючи на економічні виклики. Водночас, обсяги кредитування домашніх господарств залишаються відносно низькими, з 8,8 млрд. грн у лютому 2024 р., що може свідчити про обережність населення щодо боргових зобов'язань у складних економічних умовах.

Серед споживчих кредитів, які є частиною загального обсягу кредитування для домашніх господарств, спостерігається зниження до 7,3 млрд. грн у лютому 2024 р., що вказує на зменшення попиту на споживчі товари та послуги. Кредити на нерухомість також демонструють негативну динаміку, знизившись до 0,111 млрд. грн у лютому 2024 р., що може бути наслідком зростання цін на нерухомість та загальної невизначеності на ринку.

Важливо зазначити, що кредитування в окремих секторах економіки також демонструє різні тенденції. Наприклад, сільське господарство отримало 4,7

млрд. грн, промисловість – 29,9 млрд. грн, а будівництво – лише 2,1 млрд. грн. Ці дані свідчать про те, що деякі галузі, такі як торгівля, продовжують отримувати значні обсяги кредитів (48,8 млрд. грн у лютому), що може бути пов'язано з потребами в оборотному капіталі.

Отже, загальний аналіз свідчить про те, що, незважаючи на певне відновлення кредитування, банківська система України все ще стикається з викликами, пов'язаними з економічною ситуацією в країні. Зменшення обсягів споживчих кредитів та кредитів на нерухомість вказує на обережність населення та бізнесу у використанні боргових ресурсів.

Наступним кроком буде розгляд обсягів непрацюючих кредитів та частку проблемних кредитів банківської системи України за 2021 рік – квітень 2024 року (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

Непрацюючі кредити та частка проблемних кредитів банківської системи України за січень 2021 року – квітень 2024 року

Показники	Дата							
	2021 рік	2022 рік	01.02. 2023	01.04. 2023	01.07. 2023	01.10. 2023	01.01. 2024	01.04. 2024
Непрацюючі кредити, млн. грн.	430371	345131	351290	306221	339468	399104	432105	434092
Частка проблемних кредитів, %	77,50	53,80	53,39	51,27	52,41	66,17	75,36	78,61

Джерело: розроблено автором на основі [35]

Дані таблиці 2.4 дозволяють дійти до висновку, що у 2022 році значно скоротився обсяг непрацюючих кредитів на 85240 млн. грн. та їх частка у кредитному портфелі також скоротилась до 53,80%, що є позитивним явищем. Протягом 2023 року та першого кварталу 2024 року обсяг непрацюючих кредитів та частка проблемних кредитів банків поступово збільшуються. Відповідно станом на 1 квітня 2024 року обсяг непрацюючих кредитів у порівнянні з 1 лютого 2023 року збільшився на 82802 млн. грн. або на 23,57%. Частка проблемних кредитів 1 квітня 2024 року становить 75,36%, що на 25,22% більше порівняно з початком 2023 року (рис. 2.2).

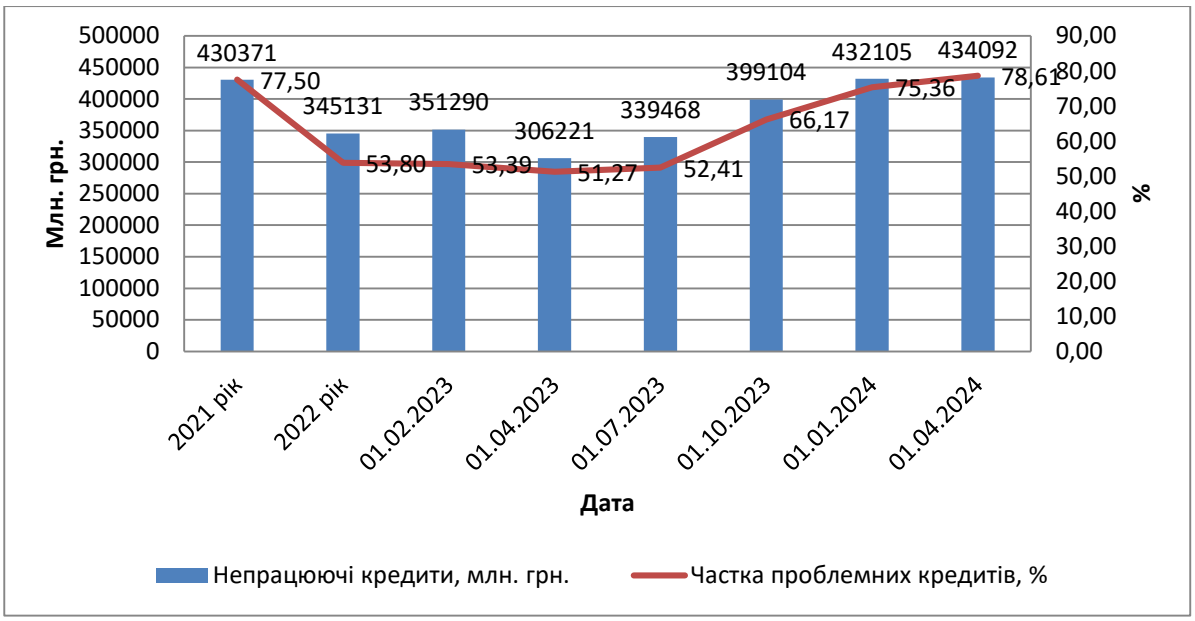

Рис. 2.2. Динаміка проблемних кредитів банків України за січень 2021 року по квітень 2024 року

Джерело: розроблено автором на основі [35]

Відповідно спостерігаємо негативну тенденцію з проблемними кредитами у банківській системі України під час воєнного стану. Максимального значення вони досягають у квітні 2024 року та складають 434092 млн. грн., а їх частка у кредитному портфелі банків набуває значення 78,61%. Така кількість непрацюючих кредитів є досить таки значною, що вказує на те, що загальний ризик кредитних зобов'язань банків і всього кредитного бізнесу є високим та відображає зниження вартості активів, а також демонструє велику ймовірність неповернення коштів. Це спричинено певними труднощами у фінансовому секторі та військовою агресією, через це багато клієнтів не можуть вчасно та у повному обсязі погашати свої кредити.

2.2. Вплив кредитної політики банків України на основні показники економіки

Для визначення впливу кредитної політики банків на стан реального сектору економіки проведемо факторний аналіз на основі даних Національного

банку України та Держстату, згрупованих у табл. 2.5 протягом останніх семи років, пов'язуючи вплив середнього відсотка ставки за кредитами в національній валюті, облікової ставки НБУ, середньозваженого курсу гривні до долара на міжбанківському валютному ринку України, індекс інфляції, показники прибутковості активів і рентабельності капіталу банківської системи України до залежної змінної – валовий внутрішній продукт (ВВП) [34, 35].

Таблиця 2.5

Вхідні дані факторної моделі впливу кредитної політики банків на стан реального сектору економіки

Дата	ВВП, млрд. грн	Середньо відсоткова ставка по кредитах в нац. валюті	Середня облікова ставка НБУ	Середньозважений курс гривні до долара на міжбанківському валютному ринку України	Індекс інфляції	Прибутковість активів	Рентабельність капіталу
2017	1979	0,15	0,09	2378,37	1,091	-0,0145	-0,01019
2018	2383	0,15	0,08	2669,24	1,046	-0,0076	-0,0527
2019	3558	0,18	0,08	2789,05	0,998	0,0303	0,0045
2020	3974	0,16	0,07	2768,82	1,005	0,0012	0,0081
2021	4194	0,19	0,11	2774,36	1,249	-0,0407	-0,3046
2022	5459	0,21	0,22	2827,46	1,433	-0,05	-0,5191
2023	5191	0,18	0,17	2727,82	1,124	-0,13	-1,17

Джерело: складено авторами за даними Держстату та Національного банку України

Розрахунки парних коефіцієнтів кореляції дозволили визначити ступінь зв'язку між досліджуваними факторами.

В результаті розрахунків часткових коефіцієнтів кореляції були відкинуті найменш значимі фактори, а в якості впливових факторних змінних обрано (табл. 2.6):

− середня процентна ставка за кредитами в національній валюті (x1);

− середня облікова ставка НБУ (x2);

− середньозважений курс на міжбанківському валютному ринку України (на момент встановлення офіційного курсу гривні), грн. (x3);

− індекс інфляції, річне значення (x4);

− прибутковість активів банківської системи України (x5);

− рентабельність капіталу банківської системи України (x6).

Повторні розрахунки парних коефіцієнтів кореляції дозволили визначити

ступінь і напрямок зв’язку між обсягом ВВП і вибраними факторами.

Таблиця 2.6

Матриця парних коефіцієнтів кореляції

	У	X1	X2	X3	X4	X5	X6
У	1						
X1	0,6626	1					
X2	0,79517	0,78068	1				
X3	0,94308	0,74032	0,91475	1			
X4	0,46755	0,78877	0,84172	0,69556	1		
X5	-0,8591	-0,4106	-0,7291	-0,9071	-0,4738	1	
X6	-0,9221	-0,4916	-0,7508	-0,9301	-0,4213	0,97136	1

Джерело: Власні розрахунки автора

Розрахунок парних коефіцієнтів кореляції виявив, що середня процентна ставка за кредитами в національній валюті (X1), середня облікова ставка НБУ (X2), середньозважений курс гривні до долара (X3), індекс інфляції (X4), прибутковість активів (X5) та рентабельність капіталу (X6) мають різний ступінь впливу на ВВП. Зокрема, найбільш значущими факторами виявились X3, X5 та X6, які продемонстрували статистично значущий вплив на ВВП, тоді як X1, X2 та X4 не продемонстрували систематичного впливу в період спостереження.

Модель регресії, яка була побудована на основі обраних факторів, показала високий коефіцієнт детермінації (R^2), що свідчить про адекватність моделі та її здатність пояснювати зміни в ВВП на основі змінних факторів. Розраховані коефіцієнти часткової еластичності вказують на те, як зміна кожного з факторів вплине на ВВП. Наприклад, підвищення середньої процентної ставки за кредитами в національній валюті на 1% призводить до зменшення ВВП на 1,29%, тоді як зміна середньозваженого курсу гривні до долара на 1% має позитивний вплив, збільшуючи ВВП на 1,82%.

Після обчислення значень незалежних змінних рівняння регресії матиме наступний вигляд:

$$У = 3158,88 – 10818,13X1 – 3817,76X2 + 2,05X3 – 1394,77X4 + 8772,15X5 + 789,28X6 \quad (2.1)$$

Статистична значущість незалежних змінних моделі визначається

t-критерієм.

Теоретичне значення t-критерію становить 2,179 тому змінні X3, X5 та X6 мають суттєвий вплив, а X1, X2 та X4 не є статистично значущими коефіцієнтами, тобто їхній вплив у період спостереження є несистематичним.

Розглянемо коефіцієнти часткової еластичності, які наочно демонструють залежність зміни ефективного показника ВВП від зміни одного з факторних показників за умови незмінності інших факторів.

Розраховано парціальні коефіцієнти еластичності побудованої моделі, які характеризують вплив зміни питомої ваги Xi на Y у припущенні відсутності впливу інших факторів.

Коефіцієнт часткової еластичності показує, на скільки % зміниться Y, якщо Xi зміниться на 1%, і визначається за формулою:

$$K_{el(i)} = a_i * X\bar{j} \quad (2.2)$$

де, $K_{el(i)}$ – частковий коефіцієнт еластичності;

a_i – параметри моделі, що підлягають оцінці;

$X\bar{j}$ – середні значення незалежних змінних моделі.

Розрахунок часткових коефіцієнтів еластичності проводили в програмі MS EXCEL (табл. 2.7).

Таблиця 2.7

Результати розрахунку часткових коефіцієнтів еластичності

Коефіцієнт еластичності	Значення
K_el(1)	-1,29
K_el(2)	-0,23
K_el(3)	1,82
K_el(4)	-1,09
K_el(5)	-0,18
K_el(6)	-0,15

Джерело: Власні розрахунки автора

Таким чином, результати факторного аналізу підтверджують, що кредитна політика, зокрема ставки за кредитами та облікова ставка НБУ, а також валютний курс і показники прибутковості банківської системи, є критично важливими для

формування економічної ситуації в країні. Відповідно, для забезпечення стабільного економічного зростання Україні необхідно зосередитися на оптимізації кредитної політики, що включає зниження процентних ставок та підтримку прибутковості банків, а також моніторинг інфляційних процесів та валютних коливань. Це дозволить зміцнити реальний сектор економіки, підвищити інвестиційну активність та забезпечити сталий розвиток.

РОЗДІЛ 3. ПРОПОЗИЦІЇ АКТИВІЗАЦІЇ КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ БАНКІВ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Банківська діяльність є одним із найризикованіших видів діяльності через свою специфіку. Його сутність зводиться до залучення (накопичення) тимчасово вільних коштів від суб'єктів господарювання та потім наданні цих коштів у користування юридичним або фізичним особам від свого імені, на свій страх та ризик. У зв'язку з тим, що створюються нові, а також вдосконалюються вже існуючі банківські послуги, то відповідно з'являються нові та види «мутацій» вже існуючих банківських ризиків.

За останні роки український фінансовий сектор зазнав кардинальних змін через вплив багатьох негативних факторів, зокрема обмежень пов'язаних з пандемією та військовою агресією росії проти України. Оскільки банківська система є найважливішою складовою у забезпеченні стабільності фінансового сектора в цілому, тому слід особливо уважно досліджувати вплив негативних або дестабілізуючих факторів. Завдяки заходам, вжитим НБУ, пандемія COVID-19 не стала переломним моментом для існування комерційних банків та більш того навіть не поставало питання щодо їх ліквідації чи закриття. Проте навіть готові до втілення в життя плани щодо забезпечення безперебійної діяльності не зменшують обсягів втрат, спричинених ризиками збройної агресії.

Слід зазначити, що ризик для банку – це «ймовірність того, що події, очікувані або неочікувані, можуть мати негативний вплив на капітал та/або надходження банку» [3]. Іншими словами, банківський ризик може призвести до недоотримання доходів або отримання збитків, зменшення загальної вартості капіталу банку, що неминуче спричинить втрату довіри зі сторони клієнтів та кредиторів, репутаційну шкоду, а також банкрутство банківської установи. Проте коли ризики банку виправдані (прийнявши ризики, банк досягає своєї мети і отримує більшу кількість доходів порівняно з витратами) та керовані, то їх поява є цілком та повністю природним явищем, характерним для компаній, які ведуть бізнес та основною метою яких є отримання прибутку.

До ризиків, що мають найбільший вплив на фінансову стійкість комерційних банків слід віднести: відсотковий, кредитний та ризик ліквідності. Без сумнівів за винятком згаданих вище ризиків, комерційні банки також стикаються з низкою інших ризиків, таких як: валютний, ринковий та операційний. Тим не менш кредитний ризик, ризик відсоткової ставки та ліквідності перебувають під найпильнішим контролем з боку органів нагляду, а також комерційні банки визнають ці ризики найбільш небезпечними для свого фінансового стану, що підкріплюється певними дослідженнями експертів. Поміж цих трьох ризиків кредитний ризик є найважливішим, адже він може істотно знизити прибуток та навіть спричинити банкрутство. Так, наприклад неефективне управління кредитним ризиком може призвести до збитковості кредитів, зниження прибутковості та вартості банку, що у свою чергу стане причиною зниження фінансової стійкості комерційного банку [29].

Для того, щоб сформувати ефективну систему управління ризиками банки повинні виконати багато систематичних та організаційних завдань. Дана система має бути унікальною та повинна мати свої особливості, програмне забезпечення та ступінь автоматизації також мають бути різними з урахуванням характеристик кожного банку окремо.

На рисунку 3.1 наведемо графічне відображення впливу ризиків на фінансову стійкість комерційних банків.

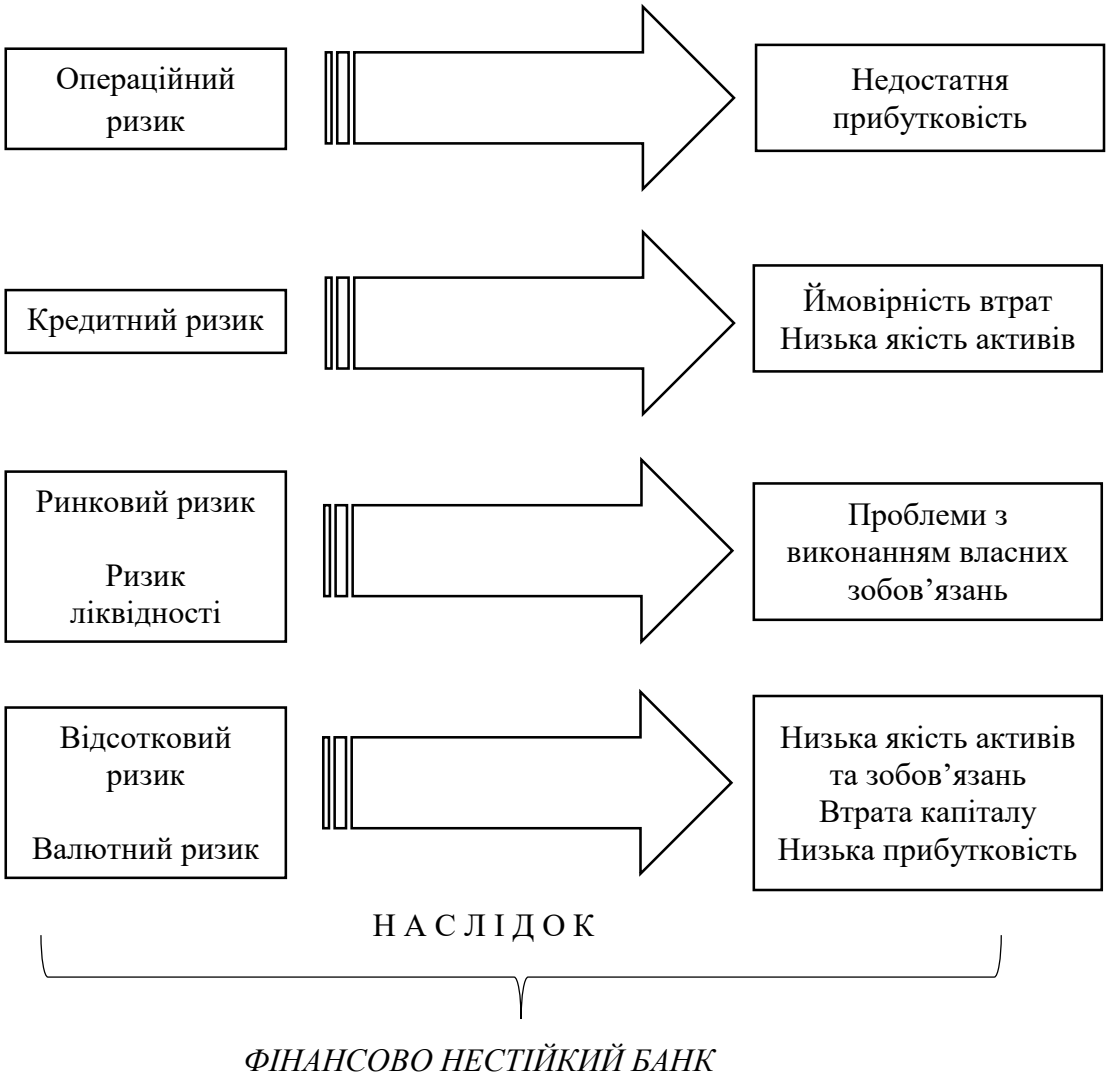

Рис. 3.1. Вплив ризиків на фінансову стійкість комерційних банків

Джерело: розроблено автором

З рис. 3.1 бачимо, що операційний ризик спричиняє недостатню прибутковість банків, кредитний ризик – ймовірність втрат та низьку якість активів, ринковий ризи та ризик ліквідності – проблеми з виконанням власних зобов'язань, а в той же час відсотковий та валютний ризик – низьку якість активів та зобов'язань, втрату капіталу та низьку прибутковість.

Також розглянемо детальніше ризики, котрі пов'язані з періодом воєнного стану в Україні (рис. 3.2).

Рис. 3.2. Актуальна мапа банківських ризиків під час воєнного стану в Україні

Джерело: розроблено автором

На рис. 3.2 продемонстровано безпосередній вплив геополітичних, макроекономічних, зовнішньобанківських на ризики конкретного комерційного банку.

Різка девальвація національної валюти збільшила ймовірність виникнення валютного ризику. Деякі стримувальні дії НБУ на валютному ринку що пов'язані з купівлею та переказом валюти, формують деякі ризики та невигідні умови для ведення бізнесу, особливо при здійсненні імпортно-експортних операцій з товарами, що ще більше посилює спекулятивність. Валютний ризик також має вплив і на клієнтів банку та їх збережень, які при банкрутстві банку будуть повернуті в повному обсязі, але в еквіваленті гривні за офіційним курсом НБУ протягом воєнного стану або трьох місяців після його закінчення або скасування

[1]. Крім того, на даний момент комерційні банки час від часу відчувають дефіцит ліквідності іноземної валюти, але НБУ певною мірою вирішує цю проблему та проводить операції з підкріплення банківських кас, які мають готівку в іноземній валюті, здійснюючи обмін безготівкової валюти банків на готівкову без використання міжнародних резервних фондів України [35]. Змінилися також курси валют, саме тому станом на 24 лютого 2022 року НБУ зафіксував курс долара США на рівні 29,2549 грн./дол. США, а вже починаючи з 21 липня скорегував курс до 36,5686 грн./дол. США враховуючи зміни основних економічних характеристик України в умовах воєнного стану (рис. 3.3).

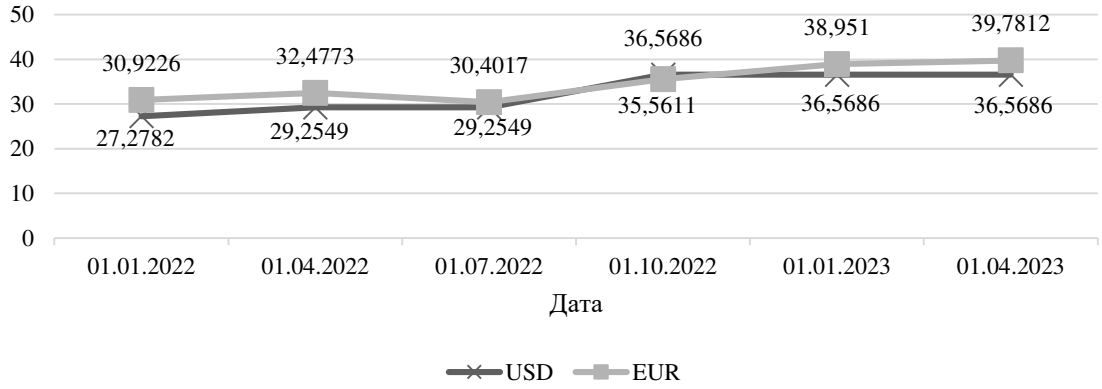

Рис. 3.3. Курс валют за даними НБУ з січня 2022 року по квітень 2023 року

Джерело: [35]

Регуляторний ризик означає те, що під час воєнного стану регулятор може змінювати банківські норми та правила, а також вживати впливових заходів, які частково або повністю обмежують здатність банків отримувати дохід і займатися певною діяльністю. Для прикладу можна привести підвищення НБУ облікової ставки і, як наслідок, подорожчання кредитів рефінансування, через що банки почали погашати такі кредити. Проте було встановлено, що АТ «БАНК СІЧ» та АТ «БАНК ФОРВАРД» не змогли виконати свої зобов'язання щодо кредитів рефінансування перед НБУ в установлений термін, за що були ліквідовані регулятором [32, 34]. Більш того регуляторний ризик в період воєнного стану

може виникнути шляхом додавання НБУ підстав для внесення банків до категорії проблемних або сумнівних, що зі свого боку може призвести до репутаційної шкоди.

В умовах кризи банки є надзвичайно уразливими до репутаційного ризику. Підтвердженням цього стала ліквідація двох російських банківських установ – АТ «МІЖНАРОДНИЙ РЕЗЕРВНИЙ БАНК» та ПАТ «Промінвестбанк». Таким чином, низький рівень репутації банківських установ, їх керівників, акціонерів та навіть менеджерів може спричинити найгірше – відкликання ліцензії та повну їх ліквідацію.

Мабуть, одним із найгостріших питань в період воєнного стану виступає поява кредитного ризику. Як було сказано, що у І півріччі 2022 року банки отримали збиток розміром 4,6 млрд. грн., в основному це обумовлено створенням резервів під очікувані збитки по кредитам. Нездатність позичальників вчасно та повністю розраховуватись за своїми кредитами призвела до погіршення якості наданих позик, адже цьому стали на заваді військові дії, в результаті яких позичальники втратили значну частину або все джерело для отримання доходу та майнову заставу за кредитною угодою. Разом зі збільшенням обсягів непрацюючих кредитів (NPL) погіршується якість кредитного портфеля (рис. 3.4).

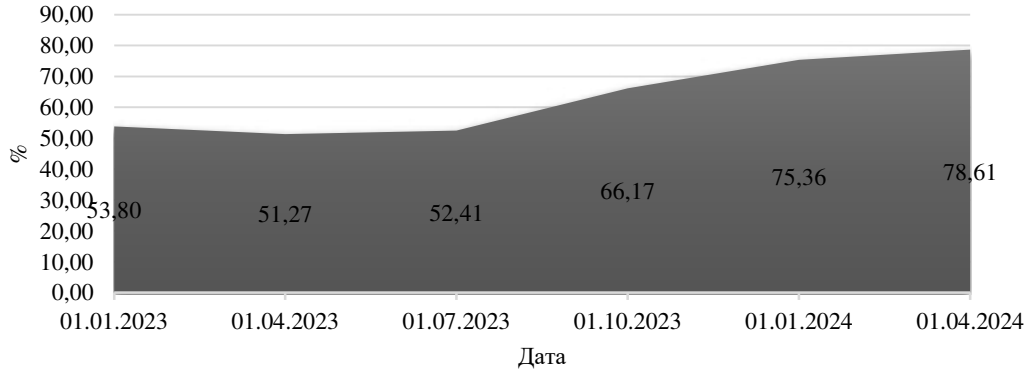

Рис. 3.4. Динаміка частки непрацюючих кредитів (NPL) серед усіх наданих кредитів в цілому по банківській системі

Джерело: [35]

На рис. 3.4 видно, що до 1 квітня 2023 року спостерігалась тенденція до зниження частки непрацюючих кредитів у всіх кредитах, виданих банківським сектором. Проте з 1 квітня 2023 року частка непрацюючих кредитів почала поступово збільшуватися, збільшившись з 51,27% до 78,61% станом на 1 квітня 2024 року.

Неефективне управління кредитним ризиком може призвести до збільшення обсягу непрацюючих активів та непогашених кредитів, значно знизивши прибутковість і, зрештою, негативно вплинути на фінансову стійкість банку (рис. 3.5).

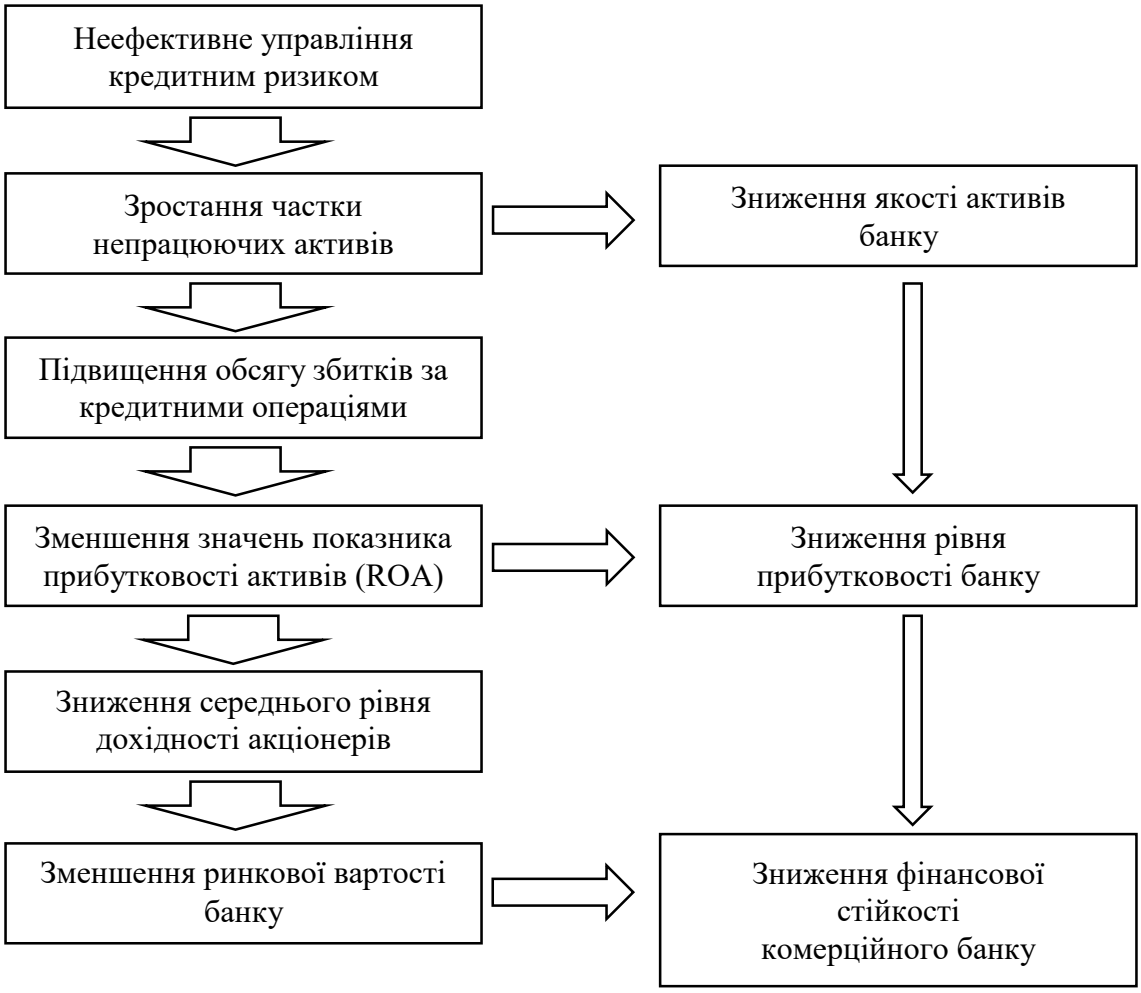

Рис. 3.5. Негативні наслідки неефективного управління кредитним ризиком комерційного банку

Джерело: розроблено автором

Крім того, комерційні банківські установи не отримують в повному обсязі процентних доходів з огляду на зниження попиту на позики з боку домогосподарств та через зростання процентних ставок, що обумовлено підвищенням вартості кредитів. Проте ця тенденція дозволяє урівноважити кількість позичальників і не стає причиною раптового та значного погіршення якості кредитного портфеля [35].

Відсотковий ризик для комерційних банків у період дії воєнного стану зумовлений переважно підвищенням облікової ставки НБУ до 25%. Ризик відсоткових ставок зараз виявляється у рамках програм державного кредитування окремих галузей економіки з фіксованими відсотковими ставками, тобто кредитними ставками, які не відповідають ринковому рівню і можуть, у межах деяких програм, бути нижчими за процентні ставки за депозитами або облігаціями внутрішньої державної позики.

Операційний ризик в умовах воєнного стану є чи не найважливішим для банків на даний момент. Це пояснюється тим, що операційний ризик містить в собі багато факторів ризику, які призводять виникнення низки інших банківських ризиків. Передусім до них варто віднести втрату певної кількості банківських працівників внаслідок активних військових дій, втрату або повне пошкодження банківського майна, недосконаліть банківських процесів, окремі з яких існують ще з часів пандемії COVID-19, проте виявилось, що вони не всі здатні адаптуватись до нових викликів, що пов’язані з веденням банківського бізнесу, які досить таки стрімко змінюються. Відповідно до цього кібератаки та зовнішні шахрайства на сервіси банків зі сторони країни-агресора також зростають. Мінімальний розмір операційного ризику для українських банків розраховується з 31 грудня 2021 року з коефіцієнтом 0,5 згідно з новими вимогами НБУ [5] та з 1 жовтня 2024 року становить 12,2 млрд. грн. Найбільшу частку операційного ризику в системі представляють АТ «ПриватБанк» в розмірі 33,7%, АТ «Райффайзен Банк» – 8,2%, АТ «Сенс Банк» – 5,9%, АТ «ПУМБ» – 4,9%. Оскільки усі вище перелічені банки є системно важливими для банківської системи України, тому

впровадження операційного ризику для зазначених банків призведе до масштабних системних проблем [48].

Рішення НБУ взяти участь у Телеконференції з питань операційної безпеки (Operational Security Situational Awareness Teleconference) є цілком поміркованим та розважливим, адже це допоможе своєчасно та регулярно обмінюватися інформацією з іншими учасниками щодо технологічних викликів, кіберзлочинності та інших питань фінансової безпеки, що надзвичайно потрібно і важливо в період воєнного стану.

Більш того відзначається, що в майбутньому можуть виникнути проблеми з ризиком ліквідності, в основному через підвищення облікової ставки НБУ до 25% [19]. Однак спростуванням цього є значення нормативу адекватності (адекватності) регулятивного капіталу (Н2) банків, значення якого в банківській системі України в умовах воєнного стану ні разу не виходило за межі нормативного, наприклад відбувається його коливання від 19,7% станом на 1 січня 2024 року до 20,8% станом на 1 квітня 2024 року.

Ризики фондування для банківської системи України були особливо важливими в перші дні воєнного стану. Зокрема, відбувався невеликий відтік депозитів в іноземній валюті, оскільки терміни погашення депозитів стали коротшими, а дохідність була надзвичайно низькою. Проте значне зростання вартості ресурсів поступово збільшувало обсяг банківського фінансування, тоді як збільшення вартості рефінансування кредитів зробило фінансування від НБУ менш привабливим. Тобто процентні витрати для рефінансованих банків значно зросли.

Для того, щоб мінімізувати виникнення вище зазначених ризиків має бути добре організована система управління банківськими ризиками.

Система управління ризиками повинна включати в себе:

− визначення, класифікацію та ранжування ризиків, з якими комерційний банк стикається у результаті своєї діяльності;

− оцінку та аналіз ризиків, котрим піддається комерційний банк;

− розробку заходів для зменшення або уникнення ризиків;

− систематичне впровадження заходів з управління ризиками та моніторинг їх ефективності;

− контроль за впливом заходів системи управління банківськими ризиками [33].

Ці кроки є важливими в системі управління ризиками банку і на практиці ігнорування або пропуск цих кроків може спричинити неефективне управління банківськими ризиками.

Головною тенденцією споживчого кредитування у поточному періоді залишається максимізація прибутків окремих банків. Тривале стрімке збільшення доходів та зниження стандартів роздрібного кредитування стимулюють зростання цього сегмента. Кредитування відіграє все важливішу роль у забезпеченні приватного споживання. Нині співвідношення нових кредитів та сукупних споживчих витрат домогосподарств становить 8,6% [2, с. 36], що є вдвічі більше, ніж за минулі періоди. Враховуючи це, споживче кредитування банки розглядають як можливість збільшення своїх прибутків, як результат – зниження стандартів кредитування, неналежна перевірка фінансового стану фізичної особи, підвищення кредитних ризиків тощо. Таким чином, рекомендації мають стосуватись загального покращення стану банківського сектору, а не створювати передумову для підвищення прибутковості конкретних банків.

Отже, пропозиції та практичні рекомендації до органів державної влади та управління мають наступний зміст:

1. Пропозиція щодо підвищення стандартів оцінки фінансового стану позичальника. Оцінка фінансового стану є обов’язковою вимогою, яка здійснюється на підставі Закону України «Про споживче кредитування» [1]. Але, на наш погляд, процес визначення рівня платоспроможності позичальника має вдосконалюватись та проводитись більш якісно за декількома позиціями. Перш за все, це визначення соціального статусу та рівня доходів громадянина. Другим кроком має бути вивчення складу сім’ї: врахування кількості осіб в сім’ї позичальника, наявність неповнолітніх дітей тощо. Наступним кроком має бути

детальне дослідження кредитної історії. В результаті проведеного дослідження можливо зробити певні висновки щодо обсягу доходів, платоспроможності позичальника, схильності до заощаджень, середній рівень витрат та, як результат, визначити орієнтовну суму споживчого кредиту, яку позичальник зможе повернути, якщо враховувати вищенаведені фактори.

Не менш важливою є первинна оцінка [14, с. 97], яку необхідно враховувати при прийнятті рішення, а саме:

– оцінити зовнішній вигляд клієнта та осіб, які його супроводжують;

– оцінити особливості психічного стану клієнта;

– оцінити взаємовідносини з особами, які супроводжують клієнта (за наявності);

– сформулювати та поставити клієнтові уточнювальні питання, оцінити реакцію клієнта і зміст відповідей;

– перевірити документи клієнта;

– проаналізувати зорову, текстову та мовну інформацію.

Враховуючи те, що сучасне кредитування характеризується як автоматизований процес, то реалізація вищенаведеної рекомендації дасть можливість управляти ризиками споживчого кредитування та знизити вплив людського фактора на прийняття рішення.

2. Пропозиція щодо диверсифікації кредитного портфеля банку. На практиці, банки мають більш зважено здійснюватимуть алокацію капіталу між бізнес-напрямами з огляду на їхні ризики та прибутковість. Результатом реалізації запропонованої рекомендації стане підвищення ефективності ризик-менеджменту банку та зниження фінансових втрат від потенційно безнадійної кредиторської заборгованості. Сьогодні ризик-менеджмент в межах вітчизняних банків реалізується на базі Методичних рекомендацій щодо організації та функціонування систем ризик-менеджменту в банках України [3]. Доцільним буде розглянути пропозицію щодо зміни структури кредитного портфеля банку, тобто практична реалізація буде передбачати кредитування різних напрямів в певній пропорції. На наш погляд, така пропозиція є достатньо актуальною,

враховуючи те, що обсяги видачі нових кредитів залишаються незмінно високими у грошовому вимірі, частка процентних доходів банків, що забезпечується споживчими кредитами, сягнула 29%. Надзвичайна прибутковість цього напряму стимулює банки його активно розвивати та. Десяток банків демонструє річний приріст (станом на 2019 р.) чистого портфеля споживчих кредитів понад 30% [2]. Окремі з них збільшили портфель більш ніж вдвічі за рік. Разом зі збільшенням обсягів споживчих кредитів збільшується ризиковість діяльності банку, тому, на наш погляд, частка процентних доходів банків від споживчого кредитування не має бути вищою, ніж 25%.

3. Пропозиція щодо підвищення рівня значущості страхування споживчих кредитів. З метою підвищення рівня значущості страхування споживчих кредитів в Україні пропонується комплексний підхід, що включає як зміни в законодавчій базі, так і вдосконалення практики страхування, а також підвищення фінансової грамотності населення. По-перше, необхідно розробити та впровадити законодавчі ініціативи, які б регулювали питання страхування споживчих кредитів. Це може включати встановлення обов'язкового страхування для певних видів кредитів, що дозволить забезпечити захист як кредиторів, так і позичальників. Зокрема, законодавство може передбачати вимоги до страхових компаній щодо надання прозорої інформації про умови страхування, а також механізми захисту прав споживачів у випадку виникнення страхових випадків. По-друге, важливим аспектом є розвиток продуктів страхування, які б відповідали потребам споживачів. Страхові компанії повинні запропонувати гнучкі рішення, що включають різні рівні покриття, що дозволяє клієнтам обирати оптимальний варіант в залежності від їх фінансових можливостей і ризиків. Наприклад, можна розробити програми, які б охоплювали не лише ризики неплатоспроможності, але й втрату роботи, хворобу або інші обставини, що можуть завадити виконанню кредитних зобов'язань. По-третє, важливо підвищити фінансову грамотність населення щодо страхування споживчих кредитів. Це може бути досягнуто через інформаційні кампанії, семінари та тренінги, які б пояснювали переваги страхування, його роль у

фінансовій безпеці та способи вибору оптимального страхового продукту. Залучення медіа та освітніх установ до просування знань про страхування може суттєво підвищити обізнаність населення і, як наслідок, збільшити попит на страхові послуги. По-четверте, важливим є розвиток співпраці між банками та страховими компаніями. Банки можуть активно пропонувати страхування споживчих кредитів як частину кредитного продукту, що дозволить знизити ризики неповернення кредитів та підвищити довіру споживачів до фінансових установ. Спільні програми можуть включати знижки на страхові премії для клієнтів, які беруть кредит у партнерських банках, що стимулюватиме як споживчий кредит, так і страхові послуги.

4. Пропозиція щодо зміни кредитних правил та кредитних продуктів. По-перше, необхідно переглянути критерії оцінки кредитоспроможності позичальників. Сучасні методи, які базуються переважно на кредитній історії та доходах, можуть бути недостатніми для адекватної оцінки ризиків. Запровадження альтернативних методів оцінки, таких як аналіз поведінкових даних, соціальних мереж, а також використання фінансових технологій (FinTech) для автоматизованого збору та аналізу інформації, може значно розширити можливості для надання кредитів більшій кількості позичальників. Це особливо актуально для молоді, підприємців-початківців та осіб з обмеженою кредитною історією. По-друге, важливо розробити гнучкі кредитні продукти, які б враховували індивідуальні потреби позичальників. Наприклад, впровадження програм з можливістю відстрочки платежів або зниження процентних ставок у випадку фінансових труднощів може суттєво знизити ризики неповернення кредитів. Такі програми можуть також включати адаптацію графіків погашення, що дозволить позичальникам краще планувати свої фінансові зобов’язання. Важливо, щоб банки пропонували різноманітні кредитні продукти, які б відповідали різним категоріям споживачів, зокрема, молоді, сім’ям, пенсіонерам та підприємцям. По-третє, необхідно посилити прозорість кредитних умов. Багато позичальників стикаються з труднощами у розумінні умов кредитування через складність термінів і приховані комісії. Запровадження єдиного стандарту

для оформлення кредитних договорів, що включає чітке пояснення всіх умов, процентних ставок, комісій та можливих ризиків, може суттєво підвищити рівень довіри споживачів до фінансових установ. Крім того, банки повинні надавати доступ до інформації про всі можливі альтернативи, що дозволить споживачам приймати обґрунтовані рішення. По-четверте, важливо впровадити механізми захисту прав споживачів у кредитуванні. Це може включати створення незалежних організацій, які б контролювали діяльність кредиторів, а також механізми вирішення спорів між позичальниками та банками. Підвищення відповідальності кредиторів за дотримання умов договору і захист прав споживачів сприятиме створенню більш стабільного та прозорого ринку кредитування.

5. Пропозиція щодо підвищення рівня значущості поручителя. По-перше, важливо переглянути законодавчу базу, що регулює статус поручителя. Сучасні правила часто не забезпечують достатнього захисту прав поручителів, що може призводити до зловживань з боку кредиторів. Запровадження чітких норм, які б регулювали права та обов'язки поручителів, а також механізми їх захисту, може підвищити довіру до цього інституту. Наприклад, законодавство має передбачати можливість поручителя отримувати детальну інформацію про фінансовий стан позичальника, а також про умови кредитування, що дозволить йому усвідомлено оцінювати ризики. По-друге, кредитори повинні впроваджувати програми навчання та підвищення фінансової грамотності для потенційних поручителів. Це може включати семінари, вебінари та інформаційні матеріали, що роз’яснюють роль поручителя, його права та обов’язки, а також можливі ризики. Підвищення обізнаності поручителів сприятиме більш свідомому підходу до прийняття рішень про надання поручительства. По-третє, варто розглянути можливість запровадження системи винагород для поручителів. Наприклад, кредитори можуть пропонувати знижені процентні ставки для позичальників, які мають поручителів, або ж винагороди для поручителів у разі успішного виконання зобов'язань позичальником. Це не лише стимулюватиме людей брати на себе роль поручителів, але й підвищить загальну

відповідальність за виконання зобов'язань. По-четверте, необхідно розробити механізми, що дозволяють поручителям контролювати виконання зобов'язань позичальниками. Це може включати регулярні звіти кредиторів про стан кредиту, а також можливість поручителів брати участь у переговорах щодо умов кредитування. Такі заходи підвищать прозорість кредитних відносин і дозволять поручителям бути активними учасниками процесу.

Для активізації банківського кредитування в Україні та розвитку економіки пропонуємо впровадження Open Banking.

Впровадження Open Banking створює додаткові переваги для громадян України, бізнесу, учасників фінансового ринку та держави.

Впровадження Open Banking в Україні може принести численні переваги для кінцевих споживачів, серед яких:

1. Покращений доступ до фінансових послуг. Open Banking дозволяє користувачам отримувати доступ до різноманітних фінансових продуктів і послуг від різних постачальників через єдину платформу, що спрощує процес вибору та використання послуг.

2. Зручність і швидкість транзакцій. Завдяки інтеграції різних банківських послуг у єдину екосистему, клієнти можуть швидше і зручніше здійснювати платежі, перекази та інші фінансові операції без необхідності переходити між різними додатками чи платформами.

3. Персоналізовані фінансові рішення. Open Banking надає можливість отримувати персоналізовані пропозиції від фінансових установ на основі аналізу фінансової поведінки користувача, що може допомогти знайти оптимальні умови кредитування, заощаджень або інвестицій.

4. Покращена фінансова грамотність. Завдяки доступу до різноманітних фінансових інструментів та аналітики, споживачі можуть краще розуміти свої фінанси, що сприяє підвищенню їхньої фінансової грамотності.

5. Зниження витрат. Конкуренція між фінансовими установами, що виникає внаслідок Open Banking, може призвести до зниження вартості послуг, таких як комісії за перекази, обслуговування рахунків або кредитування.

6. Покращена безпека. Open Banking передбачає використання сучасних технологій безпеки, таких як двофакторна аутентифікація та шифрування даних, що підвищує рівень захисту особистої інформації користувачів.

7. Легкий доступ до фінансової історії. Споживачі можуть легко отримати доступ до своєї фінансової історії з різних установ, що допомагає їм краще управляти своїми фінансами і планувати майбутні витрати.

8. Можливість відкриття рахунків у різних банках. Споживачі можуть відкривати рахунки у різних банках без зайвих складнощів, що дозволяє їм користуватися найвигіднішими умовами.

9. Інноваційні фінансові продукти. Open Banking сприяє розвитку нових фінансових технологій і послуг, таких як фінансові асистенти, автоматизовані системи управління бюджетом та інші інноваційні рішення.

10. Покращення обслуговування клієнтів. Завдяки доступу до даних і можливості інтеграції з різними сервісами, банки і фінансові установи можуть пропонувати більш якісне обслуговування, швидше реагуючи на потреби клієнтів.

Для учасників ринку:

1. Збільшення конкуренції. Open Banking стимулює конкуренцію між банками та фінансовими установами, що призводить до покращення якості послуг, зниження цін і більш вигідних умов для споживачів.

2. Інновації у фінансових продуктах. Учасники ринку можуть швидше впроваджувати нові технології та продукти, адаптуючи їх до потреб споживачів, завдяки доступу до даних і можливості інтеграції з різними платформами.

3. Спрощення процесів. Open Banking дозволяє автоматизувати багато фінансових процесів, що знижує витрати на обслуговування клієнтів і підвищує ефективність роботи фінансових установ.

4. Покращення аналізу даних. Учасники ринку можуть отримувати доступ до більшої кількості даних про фінансову поведінку клієнтів, що дозволяє краще оцінювати ризики та адаптувати пропозиції до потреб споживачів.

5. Розширення клієнтської бази. Завдяки Open Banking, фінансові установи можуть залучати нових клієнтів, пропонуючи їм інноваційні рішення, які відповідають сучасним потребам.

6. Зменшення бар'єрів для входу на ринок. Нові фінансові технології (fintech) можуть легше виходити на ринок, оскільки Open Banking спрощує інтеграцію з банківськими системами.

Для держави:

1. Стимулювання економічного зростання. Open Banking може сприяти розвитку фінансового сектору, залучаючи інвестиції та створюючи нові робочі місця в галузі фінансових технологій.

2. Підвищення фінансової інклюзії. Збільшення доступу до фінансових послуг може допомогти залучити більше людей до фінансової системи, що сприятиме зменшенню тіньової економіки.

3. Поліпшення регуляторного контролю. Завдяки прозорості даних, державні органи можуть краще контролювати фінансові установи, знижуючи ризики шахрайства та фінансових злочинів.

4. Забезпечення стабільності фінансової системи. Open Banking може сприяти кращому управлінню ризиками в фінансовому секторі, що підвищує загальну стабільність економіки.

5. Сприяння розвитку фінансової грамотності. Держава може ініціювати програми навчання та підвищення фінансової грамотності населення, використовуючи дані, отримані через Open Banking.

Інноваційні політики: Open Banking створює можливості для держави впроваджувати нові політики та регуляції, що відповідають сучасним тенденціям у фінансовому секторі.

Інноваційність і зручність сервісів, а також їх затребуваність споживачами безпосередньо залежать від виду та обсягу даних, що «відкриваються».

Отже, розглянемо два можливих варіанти застосування Open Banking в банківській системі України (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Варіанти застосування Open Banking в банківській системі України

Варіанти застосування	Опис
Платежі через треті сторони	Клієнти можуть здійснювати платежі через додатки третіх сторін, що інтегруються з банківськими рахунками.
Фінансове управління	Інструменти для управління бюджетом та фінансами, які аналізують витрати та доходи користувачів.
Кредитування	Можливість отримання кредитів через платформи, які порівнюють пропозиції різних банків.
Перекази між рахунками	Зручні та швидкі перекази між рахунками різних банків без зайвих комісій.
Аналіз кредитної історії	Інструменти для аналізу кредитної історії, що допомагають споживачам покращити свою фінансову репутацію.
Пропозиції фінансових продуктів	Персоналізовані пропозиції від банків на основі аналізу фінансової поведінки користувача.
Лояльність і бонуси	Програми лояльності, що інтегрують дані з різних банків, дозволяючи користувачам отримувати бонуси за використання послуг.
Інтеграція з e-commerce	Платформи для онлайн-торгівлі, які дозволяють здійснювати миттєві платежі з банківських рахунків.
Автоматизація обліку	Системи для автоматизації обліку та звітності, що полегшують ведення бізнесу для малих і середніх підприємств.
Фінансові асистенти	Використання штучного інтелекту для надання рекомендацій щодо фінансових рішень та оптимізації витрат.

Джерело: складено автором

Впровадження Open Banking в банківській системі України відкриває нові горизонти для розвитку фінансових послуг, забезпечуючи як споживачів, так і бізнес новими можливостями для управління своїми фінансами. Застосування Open Banking дозволяє інтегрувати різноманітні фінансові продукти та сервіси, що значно спрощує процеси здійснення платежів, управління бюджетом та отримання кредитів. Це, у свою чергу, сприяє підвищенню фінансової грамотності населення, оскільки користувачі отримують доступ до інструментів, які дозволяють їм краще розуміти свої фінанси та приймати обґрунтовані рішення.

Крім того, Open Banking стимулює конкуренцію серед фінансових установ, що веде до зниження вартості послуг і підвищення їх якості. Інноваційні рішення, такі як фінансові асистенти та автоматизація обліку, допомагають бізнесу зменшити витрати та оптимізувати процеси. Впровадження Open Banking

також сприяє розвитку нових технологій у фінансовому секторі, що може призвести до зростання інвестицій та створення нових робочих місць.

Отже, Open Banking в Україні має потенціал не лише для трансформації фінансового сектору, але й для поліпшення економічної ситуації в країні, забезпечуючи більш широкий доступ до фінансових послуг, підвищуючи їх якість та сприяючи розвитку інновацій. Це створює основи для більш стабільної та прозорої фінансової системи, яка відповідає потребам сучасного суспільства.

ВИСНОВКИ

Узагальнюючи вищезазначене, можна стверджувати, що кредитний ринок в Україні є складним і багатогранним механізмом, що виконує ключову роль у забезпеченні фінансової стабільності та економічного розвитку. Він включає в себе різноманітні сегменти, такі як споживче, іпотечне, корпоративне кредитування та ринок державних позик, кожен з яких має свої специфічні особливості та виклики. В умовах воєнного стану кредитний ринок зазнає значних змін, що зумовлено економічною нестабільністю, зростанням ризиків та невизначеністю, які впливають на поведінку як кредиторів, так і позичальників.

Система нормативно-правових актів, що регулює кредитні відносини в Україні, сприяє розвитку банківського кредитування, підвищуючи доступність фінансових ресурсів для населення та бізнесу. Вона також забезпечує контроль за фінансовими установами, гарантуючи їхню надійність і захищаючи інтереси споживачів. У контексті змінюваного економічного середовища, законодавче регулювання кредитних відносин в Україні залишається важливим інструментом для підтримки фінансової стабільності, запобігання шахрайству та зниження ризиків, що супроводжують кредитування. Таким чином, забезпечення прав споживачів, контроль за кредитними ризиками та підтримка стабільності банківської системи є основними пріоритетами для розвитку кредитних відносин в Україні.

Повномасштабна війна росії проти України призвела до глибокої кризи, що матиме далекосяжні наслідки для фінансового сектору. Збройний конфлікт викликав значні економічні потрясіння, які вплинули на всі аспекти фінансової системи країни, включаючи банківську діяльність, інвестиційний клімат, а також доступність кредитів для населення та бізнесу. В умовах війни банки зіткнулися з численними викликами, такими як зростання кредитних ризиків, зниження ліквідності та нестабільність валютного курсу.

Одним із найбільш очевидних наслідків війни стало різке зростання неплатежів за кредитами. Багато підприємств і фізичних осіб втратили джерела

доходу внаслідок бойових дій, що призвело до значного збільшення кількості боржників, які не можуть виконувати свої зобов'язання. Це, в свою чергу, змусило банки переглянути свої кредитні політики, зокрема, посилити вимоги до позичальників та зменшити обсяги кредитування.

В умовах зростаючого ризику неповернення кредитів фінансові установи змушені були зосередитися на управлінні ризиками, що призвело до зниження доступності кредитів для малих і середніх підприємств, які є основою економіки країни.

Аналіз динаміки активів банківської системи України за період з 2022 по 2024 роки вказує на поступове відновлення та зростання фінансової стабільності банків, незважаючи на економічні виклики. Загальна сума активів банків зросла від 11 271 791 млн. грн на початку 2023 року до 12 779 916 млн. грн на кінець 2024 року, що свідчить про позитивні тенденції в банківському секторі. Грошові кошти та їх еквіваленти, важливі для ліквідності, спочатку зменшилися, але знову зросли до 169 439 млн. грн на 01.10.2024, що вказує на покращення фінансової стабільності банків. Кредити та заборгованість клієнтів також зросли, досягнувши 772 709 млн. грн, що свідчить про активізацію кредитування та довіру клієнтів до банківської системи.

Обсяги нових кредитів у січні 2024 року становили 101,2 млрд грн, зменшившись на 29,9% порівняно з попереднім місяцем, але зросли на 0,6% за 12-місячними кумулятивними даними. Переважна частка нових кредитів укладалася з нефінансовими корпораціями, що свідчить про активізацію кредитування реального сектора. Кредитування домашніх господарств також показало невелике зростання, що є позитивним знаком.

Отже, протягом 2022-2024 років залишки кредитів, наданих резидентам, продовжували зростати, зокрема в національній валюті. Основним позичальником залишався сектор нефінансових корпорацій, з активізацією кредитування домашніх господарств. Водночас спостерігалося скорочення кредитної заборгованості в іноземній валюті. Загалом, дані свідчать про поступове покращення фінансового стану банківської системи України,

зростання активів і активізацію кредитування, що може сприяти економічному відновленню країни.

Внутрішня підтримка українського ринку фінансових послуг знаходиться не на найвищому рівні – українські інституціональні інвестори (пенсійні фонди, страхові компанії, які розміщують свої резерви в ліквідних акціях, інститути спільного інвестування) істотно програють західним інвесторам за обсягом коштів, що інвестуються в український ринок. Західні ж інвестори дуже швидко реагують на будь-які новини на відміну від вітчизняних.

Крім низької ліквідності та слабкої внутрішньої підтримки на ринку банківських послуг України існує ще одна фундаментальна проблема: вкрай низький відсоток акцій, які обертаються на біржі.

А це означає, що фондовий ринок України є вкрай недорозвиненим, і на ньому неможливо реалізовувати довготривалі інвестиційні стратегії і ринок. А це, в свою чергу, уповільнює як самий розвиток ринку, так і розвиток національної економіки.

Для активізації банківського кредитування в Україні та розвитку економіки пропонуємо впровадження Open Banking. Впровадження Open Banking створює додаткові переваги для громадян України, бізнесу, учасників фінансового ринку та держави.

Впровадження моделі відкритих фінансів допоможе, з одного боку, створювати комплексні фінансові сервіси, з іншого – не допустити проблем з конкуренцією між різними секторами фінансового ринку. Зокрема, це сприятиме розвитку сервісів для управління фінансами, які стануть використовувати не тільки дані про банківські продукти, а й про інвестиційні, страхові та інші фінансові інструменти. При цьому варто відзначити, що, ймовірно, на перших етапах впровадження (до переходу до відкритих даних) може виникнути дисбаланс на користь нефінансових компаній за рахунок доступу до даних фінансових організацій: так, екосистеми, побудовані навколо технологічних компаній, до складу яких входять банки, зможуть отримувати доступ до даних

фінансових організацій, в той час як самі нефінансові компанії, що входять в такі екосистеми, не будуть в обов’язковому порядку надавати дані іншим учасникам.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про захист прав споживачів : Закон України від 12.05.1991. Редакція від 19.11.2022, підстава – 2529-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12#Text

2. Про страхування : Закон України від 07.03.1996. Редакція від 06.05.2023, підстава – 3050-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80#Text

3. Про Національний банк України : Закон України від 20.05.1999 № 679-XIV. Редакція від 02.07.2023, підстава – 3156-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14#Text

4. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 07.12.2000 № 2121-III. Редакція від 29.07.2023, підстава – 3249-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text

5. Про іпотеку : Закон України від 05.06.2003. Редакція від 08.06.2023, підстава – 3065-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-15#Text

6. Про заставу : Закон України від 02.10.1992. Редакція від 10.10.2022, підстава – 2518-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2654-12#Text

7. Про споживче кредитування : Закон України від 01.01.2024, підстава – 1953-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1734-19#Text

8. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. № 3320-IX від 10.08.2023. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text

9. Алескерова Ю.В. Особливості розвитку споживчого кредитування в Україні. Причорноморські економічні студії. Випуск 27. 2018 С. 87-92.

10. Ампілогова К. О. Сучасні методи управління ризиками кредитування банками фізичних осіб. SOCIO-ECONOMIC PROBLEMS OF THE MODERN PERIOD OF UKRAINE. 2020. Випуск 4 (144). С. 33-39.

11. Аналітичний огляд ринку споживчого кредитування. 2019. URL : http://integrumventures.com/files/Аналіз_ринку_споживчого_кредитування_Україна_лют.2019.pdf

12. Банківська система України: інституційні зміни та інновації: монографія / Л. О. Примостка, М. І. Диба та ін. К.: КНЕУ, 2015. 434 с.

13. Білявський В. М. Розробка клієнтоорієнтованої стратегії обслуговування споживачів підприємства. *Вісник Львівської комерційної академії. Серія економічна*. 2015. Вип. 49. С. 41-44.

14. Блащук-Дев'яткіна Н.З., Петик Л.О., Кіндрат Ю.І. Регулювання споживчого кредитування в Україні. «Young Scientist». 2018. •№ 11 (63). С. 1073-1079.

15. Валютний ринок. URL : https://ua.teletrade.com.ua/analytics/news/currency

16. Василик О. Д. Теорія фінансів : навч. посібник. Київ : Центр навч. літ., 2005. 480 с.

17. Вовк В.Я. Ринок споживчого кредитування: проблеми та перспективи розвитку у посткризовий період. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe

18. Вовчак О. Д. Вплив фінансових технологій на забезпечення конкурентоспроможності банку. *Вісник Університету банківської справи*. 2020. № 1. С. 86-91.

19. Гасій О. В., Клименко В. І. Стан та перспективні вектори розвитку банківської кредитної діяльності в Україні. Ефективна економіка. 2020. № 1. URL: http://www.economy.nayka.com. ua/?op=1&z=7617

20. Гладких Д. М. Ризики та можливості банківської системи України в умовах розвитку інформаційної економіки. Національний інститут стратегічних досліджень. *Аналітична записка. Сер. Економіка*. 2019. № 4. https://niss.gov.ua/sites/default/files/2019-09/ANALIT%20GLADKYH%20ECONOMICS%20%23%204%202019_0.pdf

21. Голуб Г. Г., Сідельник О. П. Ритейл у банківському секторі України. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2018. Вип. 2 (130). С. 53-56. URL: http://ird.gov.ua/sep/doi/sep2018.02.056_u.php

22. Горин В. П. Роль кредитування домогосподарств у підвищенні

суспільного добробуту в Україні. Наука й економіка. 2017. № 1 (45). С. 7-15.

23. Денисюк С. Фондовий ринок України : сучасний стан, недоліки та перспективи розвитку. URL : http://libfor.com/index.php?newsid

24. Державні фінанси в Україні : веб-сайт. URL : https://sota-buh.com.ua/news/derzhavni-finansy-v-ukraini

25. Децентралізація дає можливості : веб-сайт. URL: https://decentralization.gov.ua/about

26. Дешко А. П'ять кроків, які врятують фінансовий ринок України. URL : http://gazeta.dt.ua/macrolevel/p-yat-krokiv-yaki-vryatuyut-finansoviy-rinok-ukrayini-_.html

27. Дзюблюк О. В. Інноваційні вектори розвитку банківської системи. *Світ фінансів*. 2019. № 3 (60). С. 8-25.

28. Журавльова Т. О., Макаренко Ю. П., Турова Л. Л, Сірко А. Ю. Фінансовий менеджмент у банку: навч. посіб. Дніпро : Пороги, 2021. 360 с.

29. Зайвенко Т. О. Вдосконалення фінансової системи України в період переходу до ринкових відносин : веб-сайт. URL : http://www.rusnauka.com/SND/Economics/3_zayvenko%20t.o..doc.htm

30. Кобзєва Т. А. Мета та принципи фінансової системи України : веб-сайт. URL : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2016_5_12.pdf

31. Миськів Г. Функціонування та розвиток кредитного ринку України: теорія, методологія, практика: монографія. Львів: «Растр-7», 2015. 360 с.

32. Михайляк Г. В., Михайляк І. В. Кредитна політика банків та шляхи її оптимізації. Причорноморські економічні студії. 2018. Вип. 27(2). С. 103–106.

33. Міндрова З. М. Проблеми та перспективи розвитку дистанційного банкінгу в Україні. URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/natural/lglpdp/29/287_Mindrowa_LG_29.pdf

34. Національний банк та IFC за підтримки Швейцарської Конфедерації та Великої Британії спільно працюватимуть над підвищенням фінансової інклюзії в Україні. URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-ta-ifc-za-

pidtrimki-shveytsarskoyi-konfederatsiyi-ta-velikoyibritaniyi-spilno-pratsyuvatimut-nad-pidvischennyam-finansovoyi-inklyuziyi-v-ukrayini

35. Основні показники діяльності банків України. Національний банк України: веб-сайт. URL: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=36807&cat_id=36798

36. Офіційна сторінка Національного банку України. URL: https://bank.gov.ua/

37. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL : https:// index.minfin.com.ua/bank/stat/count.php

38. Петрівський О. О. Перспективи розвитку пірингового кредитування в Україні. *Інфраструктура ринку.* 2017. Вип. 7. С. 316-321. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2017/7_2017_ukr/55.pdf

39. Результати ліцензування та реєстрації фінансових установ Національним банком у липні 2020 р. URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/rezultati-litsenzuvannya-ta-reyestratsiyifinansovih-ustanov-natsionalnim-bankom-u-lipni

40. Романчукевич М. Й. Клієнтоорієнтованість як інструмент формування конкурентних переваг компанії. *Економіка та управління підприємствами*. 2018. Вип. 21. С. 165-173.

41. Савченко Т. Г. Поточні тренди розвитку фінансових технологій. *Вісник Сумського державного університету. Серія Економіка*. 2019. № 3. С. 7-15.

42. Селіверстова Л. С. Особливості розвитку фінансового ринку України. URL : www.investplan.com.ua/pdf/9_2023/4.pdf

43. Стойко О. Я. Становлення та розвиток необанків в Україні. Фінансова політика регіонального розвитку: вітчизняний та зарубіжний досвід: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. з нагоди 25-річчя заснування кафедри фінансів і кредиту, 10-11 жовт. 2019 р. Житомир: ЖНАЕУ, 2019. С. 244-252.

44. Стратегія фінансового сектору України до 2025 року. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/Strategija_financovogo_sectoru_ua.pdf

45. Файдула М. Дистанційне обслуговування клієнтів банків та його

розвиток в Україні. Банківська система України: стабілізація та драйвери зростання: матеріали Всеукр. наук. Інтернет-конф. Тернопіль: Вектор, 2017. С. 194-196

46. Халіна В.Ю. Клієнтоорієнтованість як нова парадигма ведення бізнесу. *Економіка та держава*. 2018. № 9. С. 75-78.

47. Холодна Ю. Є., Рац О. М. Банківська система: навчальний посібник. Харків, 2013. 315с.

48. Яценко М. С., Бондаренко А. О. Актуальні питання розвитку сектору фінансових послуг із застосуванням сучасних фінансових технологій. *Держава та регіони. Сер. : Економіка та підприємництво*. 2019. № 2. С. 25-30.

49. Building the Open API Economy. URL: https://www.ibm.com/blogs/cloud-archive/2016/05/building-for-open-api-economy/

50. The State of Open Banking in 2020. The Digital Banker. URL: https://digitalbankeronline.com/featured/the-state-of-open-banking-in-2020/

ДОДАТКИ

Додаток А

Основні показники діяльності банків України

2019 – лютий 2024 рр.(млн. грн.)

№ з/п	Назва показника	01.01. 2019	01.01. 2020	01.01. 2021	01.01. 2022	01.01. 2023	01.01. 2024	01.02. 2024
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1.	Кількість банків за Реєстром	198	198	197	194	198	176	176
2.	Виключено з Державного реєстру банків за рік	1	7	6	6	0	26	0
3.	Кількість банків, що знаходиться у стадії ліквідації	19	13	14	18	21	22	23
4.	Кількість банків, які мають банківську ліцензію	175	184	182	176	176	176	175
4.1	з них: з іноземним капіталом	47	53	51	55	53	53	53
4.1.1	у т.ч. зі 100% іноземним капіталом	17	17	18	20	22	22	22
5.	Частка іноземного капіталу у статутному капіталі банків, %	35.0	36.7	35.8	40.6	41.9	39.5	39,5
	АКТИВИ							
I.	Активи банків	599 396	926 086	880 302	942 088	1 054 280	1 127 192	1 137 345
	Загальні активи (не скориговані на резерви під активні операції)	619 004	973 332	1 001 626	1 090 248	1 211 540	1 267 892	1 278 811
1.	Готівкові кошти та банківські метали	18 313	20 668	21 725	26 749	27 008	30 346	29 344
2.	Кошти в Національному банку України	19 120	18 768	23 337	26 190	31 310	33 740	35 720
3.	Кореспондентські рахунки, що відкриті в інших банках	26 293	40 406	51 323	67 596	78 395	99 472	96 982
4.	Кредити надані	485 368	792 244	747 348	755 030	825 320	815 327	807 805
	з них:							
4.1	кредити, що надані суб`єктам господарювання	276 184	472 584	474 991	508 288	580 907	609 202	610 732
4.2	кредити, надані фізичним особам	153 633	268 857	222 538	186 540	174 650	161 775	162 234
5.	Довгострокові кредити	291 963	507 715	441 778	420 061	426 430	394 246	392 600

5.1	з них: довгострокові кредити суб`єктам господарювання	156 355	266 204	244 412	262 199	290 348	276 683	276 302
6.	Прострочена заборгованість за кредитами	6 357	18 015	69 935	84 851	79 292	72 520	74 450
7.	Вкладення в цінні папери	28 693	40 610	39 335	83 559	87 719	96 340	108 117
8.	Резерви під активні операції банків	20 188	48 409	122 433	148 839	157 907	141 319	142 056
	ПАСИВИ							
II.	Пасиви, усього	599 396	926 086	880 302	942 088	1 054 280	1 127 192	1 137 345
1.	Капітал	69 578	119 263	115 175	137 725	155 487	169 320	170 361
1.1	з нього: сплачений зареєстрований статутний капітал	42 873	82 454	119 189	145 857	171 865	175 204	175 218
1.2	Частка капіталу у пасивах	11.6	12.9	13.1	14.6	14.7	15.0	15.0
2.	Зобов'язання банків	529 818	806 823	765 127	804 363	898 793	957 872	966 984
	з них:							
2.1	кошти суб'єктів господарювання	111 995	143 928	115 204	144 038	186 213	202 550	208 426
2.1.1	з них: строкові кошти суб'єктів господарювання	54 189	73 352	50 511	55 276	74 239	92 786	86 755
2.2	кошти фізичних осіб	163 482	213 219	210 006	270 733	306 205	364 003	372 413
	з них: строкові кошти фізичних осіб	125 625	175 142	155 201	206 630	237 438	289 129	298 600
	Довідково:							
1	Регулятивний капітал	72 265	123 066	135 802	160 897	178 454	178 909	181 245
2	Достатність (адекватність) регулятивного капіталу (Н2)	13.92	14.01	18.08	20.83	18.90	18.06	17.91
3	Доходи	68 185	122 580	142 995	136 848	142 778	150 449	13 344
4	Витрати	61 565	115 276	181 445	149 875	150 486	145 550	12 764
5	Результат діяльності	6 620	7 304	-38 450	-13 027	-7 708	4 899	580
6	Рентабельність активів, %	1.50	1.03	-4.38	-1.45	-0.76	0.45	0.61
7	Рентабельність капіталу, %	12.67	8.51	-32.52	-10.19	-5.27	3.03	4.10
8	Чиста процентна маржа,%	5.03	5.30	6.21	5.79	5.32	4.51	4.35
9	Чистий спред,%	5.31	5.18	5.29	4.84	4.51	3.75	3.69

Джерело: Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/index

Додаток Б

Кредити, надані резидентам у розрізі секторів економіки (млрд. грн.)

Період	Усього	у тому числі											
		інші фінансові корпорації			сектор загального державного управління			нефінансові корпорації			інші сектори економіки		
		усього	у тому числі		усього	у тому числі		усього	у тому числі		усього	у тому числі	
			страхові корпорації та недержавні пенсійні фонди	інші фінансові посередники та допоміжні фінансові організації		центральні органи державного управління	регіональні та місцеві органи державного управління		державні нефінансові корпорації	інші нефінансові корпорації		домашні господарства	некомерційні організації, що обслуговують домашні господарства
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
	залишки коштів на кінець періоду, млн.грн.												
2016	143 423	1 663	…	…	5	–	5	106 078	6 391	99 687	35 677	35 659	18
2017	245 230	2 689	319	2 370	4	–	4	160 503	8 798	151 705	82 034	82 010	24
2018	426 867	5 932	550	5 382	4	–	4	260 476	13 326	247 150	160 455	160 386	69
2019	734 022	9 789	729	9 060	12	–	12	443 665	37 382	406 283	280 556	280 490	66
2020	723 295	14 014	632	13 382	5 755	4 527	1 229	462 215	42 587	419 627	241 311	241 249	63
2021	732 823	13 430	935	12 496	8 817	7 430	1 388	500 961	46 042	454 919	209 615	209 538	76
2022	801 809	16 441	1 006	15 435	8 532	6 790	1 742	575 545	57 452	518 093	201 291	201 224	67
2023													
лютий	798 884	16 793	1 422	15 372	8 413	6 662	1 751	575 737	55 549	520 188	197 941	197 881	60
березень	799 232	17 924	1 607	16 317	8 421	6 603	1 818	578 032	55 684	522 348	194 855	194 795	61
квітень	802 833	17 972	1 842	16 129	8 415	6 602	1 813	582 688	54 274	528 414	193 758	193 698	60
травень	798 928	17 832	1 760	16 072	8 416	6 603	1 813	580 538	55 642	524 896	192 142	192 082	60
червень	802 302	18 197	1 440	16 757	8 432	6 621	1 811	585 926	55 812	530 114	189 747	189 687	60
липень	799 700	17 403	1 205	16 198	7 787	6 602	1 186	584 689	55 726	528 963	189 820	189 760	60
серпень	804 210	17 299	1 148	16 151	7 788	6 602	1 186	589 632	56 395	533 237	189 491	189 431	60
вересень	810 462	18 199	1 368	16 831	7 748	6 550	1 198	595 394	56 793	538 601	189 121	189 063	57
жовтень	815 925	16 890	1 091	15 799	7 748	6 552	1 197	601 162	57 285	543 878	190 124	190 068	56
листопад	824 212	16 940	1 096	15 844	7 747	6 551	1 196	610 528	57 269	553 259	188 996	188 939	58
грудень	815 142	16 229	1 095	15 133	5 803	4 618	1 185	605 425	57 690	547 735	187 685	187 629	56

Продовження додатку Б

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
2024													
січень	818 014	17 161	999	16 162	5 580	4 618	962	606 947	56 965	549 981	188 327	188 269	58
лютий	823 879	17 410	1 006	16 403	5 564	4 617	947	612 641	55 296	557 345	188 265	188 219	46
	зміна у річному обчисленні, %												
2016	61,9	97,5	…	…	–87,2	–	–87,2	48,2	16,5	50,8	121,0	121,1	20,0
2017	71,0	61,7	…	…	–11,5	–	–11,5	51,3	37,7	52,2	129,9	130,0	34,0
2018	74,1	120,6	72,4	127,1	–10,8	–	–10,8	62,3	51,5	62,9	95,6	95,6	185,1
2019	72,0	65,0	32,6	68,3	203,5	–	203,5	70,3	180,5	64,4	74,8	74,9	–4,4
2020	–1,5	43,2	–13,3	47,7	…	…	…	4,2	13,9	3,3	–14,0	–14,0	–4,8
2021	1,3	–4,2	47,9	–6,6	53,2	64,1	12,9	8,4	8,1	8,4	–13,1	–13,1	21,9
2022	9,4	22,4	7,7	23,5	–3,2	–8,6	25,5	14,9	24,8	13,9	–4,0	–4,0	–12,4
2023													
лютий	8,1	27,0	76,8	23,8	–5,4	–9,7	15,4	13,3	19,4	12,7	–5,1	–5,1	–24,0
березень	6,3	32,4	59,1	30,3	–5,4	–10,5	19,6	10,7	16,0	10,2	–6,2	–6,1	–37,4
квітень	5,5	33,9	121,7	28,1	–4,9	–9,9	19,4	9,8	9,4	9,8	–6,8	–6,8	–33,3
травень	4,2	36,0	170,7	28,9	–4,2	–9,2	19,3	8,1	11,3	7,8	–7,7	–7,7	–23,8
червень	3,7	41,1	62,4	39,5	–3,8	–8,1	16,4	7,8	10,3	7,5	–9,0	–9,0	–34,1
липень	2,7	26,9	88,4	23,9	–11,4	–7,6	–28,1	6,8	6,7	6,9	–9,0	–9,0	–29,1
серпень	1,8	26,4	84,7	23,6	–10,5	–6,4	–28,1	5,5	3,1	5,8	–9,3	–9,3	–29,4
вересень	1,1	18,9	33,8	17,9	–11,1	–6,2	–30,9	4,4	2,8	4,6	–8,9	–8,8	–38,0
жовтень	1,0	8,8	49,2	6,8	–10,4	–5,2	–31,0	4,2	–3,3	5,1	–8,2	–8,2	–18,0
листопад	2,8	11,3	43,3	9,6	–9,0	–4,4	–28,2	6,4	–3,7	7,6	–7,6	–7,6	–14,5
грудень	1,7	–1,3	8,8	–2,0	–32,0	–32,0	–32,0	5,2	0,4	5,7	–6,8	–6,8	–16,0
2024													
січень	2,8	5,1	35,6	3,7	–34,5	–31,4	–46,1	6,3	5,3	6,5	–5,9	–5,9	–10,9
лютий	3,1	3,7	–29,2	6,7	–33,9	–30,7	–45,9	6,4	–0,5	7,1	–4,9	–4,9	–23,1

Джерело: Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/index